

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
LIETUVIŲ KALBOTYROS IR KOMUNIKACIJOS KATEDRA

Aušra Kavaliauskaitė
Studijų programos *Lietuvių filologija*
IV kurso studentė

EDUKOLOGIJOS TERMINŲ DARYBA IR KIRČIAVIMAS
Baigiamasis bakalauro darbas

Darbo vadovas lekt. Algirdas Malakauskas

Šiauliai, 2012

TURINYS

Įvadas.....	3
1. Terminų šaltiniai, rūšys ir darybos būdai, kirčiavimas.....	4
2. Edukologijos terminai: daryba, struktūra ir kirčiavimas.....	7
2.1. Vienažodžių edukologijos terminų daryba ir kirčiavimas.....	7
2.1.1. 1-osios kirčiuotės edukologijos terminai.....	8
2.1.1.1. Tarptautiniai ir hibridiniai edukologijos terminai.....	8
2.1.1.2. Lietuviški priesaginės darybos terminai.....	9
2.1.1.3. Lietuviški galūninės darybos terminai.....	12
2.1.1.4. Lietuviški sudurtiniai terminai.....	13
2.1.2. 2-osios kirčiuotės edukologijos terminai.....	15
2.1.2.1. Tarptautiniai edukologijos terminai.....	15
2.1.2.2. Lietuviški priesaginės darybos terminai.....	16
2.1.2.3. Lietuviški galūninės darybos terminai.....	17
2.1.3. 3-iosios kirčiuotės edukologijos terminai.....	18
2.1.4. 4-osios kirčiuotės edukologijos terminai.....	20
2.2. Sudėtinių edukologijos terminų struktūra ir kirčiavimo ypatumai.....	21
Išvados.....	26
Šaltinis ir literatūra.....	28
Santrauka.....	30
Priedas.....	32

Įvadas

Kiekviena kalba turi tiek žodžių, kiek jos vartotojams jų reikia. Kai prireikia įvardyti kokią nors sąvoką, tada susirandamas ir žodis – juk nebūna taip, kad būtų apie ką nors kalbama, nežinant, kaip tai pavadinti. Neretai būna taip, kad tas pats dalykas skirtingai įvardijamas. Jau nuo seno yra susidarę trys pagrindiniai žodyno reikmių tenkinimo būdai: naujų reikšmių radimasis, naujų žodžių darymas pagal vartojamųjų pavyzdį ir žodžių skolinimasis (Keinys 2005, 17).

Lietuvių terminologijos ir terminotyros augimas prasidėjo kartu su besiformuojančia dabartine bendrine kalba. Tai, kad Lietuva, dar nė nepasiekusi XX a. vidurio, nebebuvo terminologijos užkampis, rodo anuomet aukšto lygio teoriniai Stasio Šalkauskio terminologijos darbai. Per tiek laiko mūsų terminija labai išaugo, pamažu apimdama visas visuomenės gyvenimo sritis.

Tobulindami bendrinės lietuvių kalbos mokėjimą nuolat susiduriame su įvairiais terminais. Turime žinoti jų reikšmę, suprasti, kaip yra sudaryti, ir mokėti tuos terminus taisyklingai sukirčiuoti. Edukologijos terminų struktūra, daryba, kirčiavimas, jų kilmė iki šiol beveik netyrinėti.

Bakalauro darbo **objektas** – edukologijos terminai, išrinkti iš Leono Jovaišos *Enciklopedinio edukologijos žodyno* (2007).

Darbo **tikslas** – išanalizuoti edukologijos terminų darybos ir kirčiavimo ypatumus.

Uždaviniai: išrinkti edukologijos terminus iš minėto žodyno; suskirstyti juos į vienažodžius ir sudėtinius; nurodyti edukologijos terminų kirčiuotes; aptarti terminų kirčiavimą, remiantis jų daryba.

Darbe naudoti analitinis aprašomasis ir skaičiavimo **metodai**.

Bakalauro darbą sudaro įvadas, 2 skyriai, išvados, nurodomas šaltinis ir naudota literatūra. Pirmajame skyriuje aptariami terminų šaltiniai, rūšys, darybos būdai ir kirčiavimas. Antrajame skyriuje nagrinėjami vienažodžių edukologijos terminų darybos ir kirčiavimo ypatumai bei sudėtiniai edukologijos terminai, jų struktūra ir kirčiavimas. Darbo gale pateikiamas priedas, kuriame sukirčiuoti edukologijos terminai suskirstyti pagal kirčiuotes ir surašyti abėcėlės tvarka.

1. Terminų šaltiniai, rūšys ir darybos būdai, kirčiavimas

Terminas [lot. *terminus* – paribio ženklas; riba, siena] – žodis arba pastovus žodžių junginys, turintis apibrėžtą reikšmę tam tikros žmonių veiklos srities kalboje. Termino paskirtis – pavadinti bet kurios srities sąvokas kaip tam tikros sistemos narius (Keinys 2005, 229). Kazimieras Gaivenis terminą apibrėžia kaip įvardijamąjį kalbos vienetą, kurio turinį atskleidžia termininės reikšmės apibrėžimas (Gaivenis 2002, 13). Terminų gausumas priklauso nuo to, kaip plačiai jie yra vartojami. Apibrėžiant terminą pasirenkami keli skiriamieji šios sąvokos požymiai: sąvokos pobūdis, tiksliai apibrėžta reikšmė, sąvokos specialumas, vienareikšmiškumas, sinonimų neturėjimas. Nė vienas šių požymių, paimtas atskirai, neišreiškia šiuolaikinės termino sampratos, tad terminus nuo paprastų žodžių skiria kelių požymių visuma.

Sandaros atžvilgiu terminai skirstomi į vienažodžius ir sudėtinius (keliažodžius). Vienažodžiai terminai – tai ne tik paprastieji (pirminiai) žodžiai, bet ir įvairūs vediniai, sudurtiniai žodžiai. Sudėtiniai terminai dažniausiai įvardija rūšines sąvokas. Daugiausia yra dvižodžių sudėtinių terminų, kurie geriausiai atitinka griežtą žodžių junginio kaip kalbos vieneto sampratą, kuri yra sintaksėje (Labutis 1976, 45). Šiuo atveju pakanka apibūdinti priklausomojo žodžio ryšį su pagrindiniu. Sudėtiniai terminai, sudaryti iš dviejų žodžių, yra dvejopi – su prepoziciškai prijungtais dėmenimis ir su postpoziciškai prijungtais dėmenimis (žr. Akelaitis 2008, 6–8).

Turinio atžvilgiu terminai skirstomi į rūšinius ir gimininius, kurie yra tarpusavyje susiję. Tarpusavio santykių atžvilgiu terminai skirstomi į hiperonimus (gimininius pavadinimus rūšinių pavadinimų atžvilgiu), hiponimus (rūšinius pavadinimus gimininio pavadinimo atžvilgiu) ir ekvonimus (vienodo lygmens terminus) (Gaivenis 2002, 17).

Terminija – tai kurios nors srities terminų visuma. Terminija turi 3 pagrindinius šaltinius: savosios kalbos leksiką, žodžių darybos inventorių, kitų kalbų leksiką. Svarbiausi terminų kūrimo būdai: gatavų bendrinės kalbos, tarmių arba kitų terminijos sričių žodžių terminizavimas, naujų kūrmas, terminų skolinimasis iš kitų kalbų. XX a. pradžioje visi šie terminų kūrimo būdai buvo kone vienodai populiari, tačiau šiuo metu, vis didėjant kitų kalbų įtakai, visuotinai įsigalint terminijos tarptautinimui, terminų skolinimasis lenkia kitus du būdus. Kazimieras Gaivenis sako, kad svarbiausias terminijos šaltinis vis dėlto yra savosios kalbos leksika, ir teigia, jog naują kurti ar skolinti svetimą terminą galima tik tada, kai savos kalbos leksikoje nerandama reikiamo žodžio (Gaivenis 2002, 51). Anot Stasio Keinio, savos kalbos leksika yra neišsenkamas ne tik terminais imamų žodžių, bet ir terminų darybos priemonių aruodas (Keinys 1980, 63).

Mūsų liaudinė specialioji leksika, kaip terminijos šaltinis, turi spragų, nes jai būdingas konkretumas ir yra susijusi daugiausia su žemdirbyste, amatais. Terminizuoti gatavus terminus ar liaudies kalbos žodžius trukdo tai, kad nemažai lietuviškos specialiosios leksikos žodžių vartojami

siaurame plote, tad yra nedaug kam žinomi, be to, dauguma šios srities leksemų yra neaiškios motyvacijos ir turi konotacinį atspalvį, taip pat trukdo ir tai, jog didelė dalis reikalingų sąvokų yra skolintos, kitomis kalbomis turi nevienodos motyvacijos atitikmenis.

Terminizuojant gatavus lietuviškus žodžius žiūrima, kad termininė reikšmė neprieštarautų leksinei žodžio reikšmei, priešingu atveju randasi klaidingai orientuotų terminų ir jie yra laikomi ydingais. Gatavi lietuviški žodžiai terminizuojami praplečiant arba susiaurinant leksinę žodžio reikšmę. Naudojant leksinės žodžio reikšmės praplėtimo būdą, pakinta tokių naujų terminų valentingumas, kai kurios vartosenos ypatybės. Daugumos tokių terminų atsiradimas yra paveiktas kitų kalbų įtakos. Susiaurinant leksinę reikšmę dažnai kuriami zoologijos sistematikos terminai (Gaivenis 2002, 52). Stasys Keinys teigia, kad „bet kuriuo atveju paprastieji žodžiai, patekę į terminų sistemą, gauna specialią, apibrėžtą reikšmę <...> Tai vadinama paprastųjų žodžių reikšmės specializacija, arba jų terminologizacija“ (Keinys 1980, 64). Vokiečių kalbininkas H. Paulis rašo, kad vienas iš įprasčiausių terminų sudarymo būdų yra apibrėžtos reikšmės suteikimas paprastiesiems kalbos žodžiams (Пайль 1960, 108).

Terminologijoje naudojami visi pagrindiniai lietuvių kalbos žodžių darybos būdai. Daugiausia naujų terminų daroma iš daiktavardžių, veiksmažodžių ir būdvardžių, o kadangi jų semantika itin išplėtotą, tai, darant iš jų naujus terminus, svarbią reikšmę turi tinkamas pamatinio žodžio parinkimas. Vincas Urbutis teigia, kad „lietuvių kalbos žodžių daryboje nėra tendencijos pamatiniais kamienais imti tik vienos kurios rūšies – pavyzdžiui, arba tik leksinius, arba tik kaitybos – kamienus. Jei pamatinis žodis turi daugiau negu vieną materialiai skirtingą kamieną, pamatinio kamieno parinkimą dariniui visada lemia darybos tipas, jo keliami reikalavimai pamatiniams kamienams“ (Urbutis 1978, 188–189). Terminijos naujadarai daromi 4 pagrindiniais žodžių darybos būdais: priesagų vedinių daryba, priešdėlių vedinių daryba, galūnių vedinių daryba ir sudurtinių terminų daryba.

Kalbinė terminijos sąvokų raiška yra susijusi su žodžių darybos specializacija. Veiksmų pavadinimai sudaromi su priesagomis *-imas, -ymas, -tis, -esys, -ulys (-ulis), -yba (-ybos), -smas, -sena, -tynės, -ynė (-ynės), -mė, -(i)onė, -alas, -inys, -snis, -tas, -(i)uotė, -ga, -atis, -estis, -lius, -astis* ir kt., su galūnėmis *-a (-ia), -is (-ys), -as, -ė, -ius*; ypatybių pavadinimai – su priesagomis *-umas, -ybė, -ystė, -enybė, -uma, -ovė, -ulys, -atvė, -atis, -yba, -astis, -ata, -(i)ava, -umė, -ra* ir kt.; įrankių pavadinimai – su priesagomis *-tuvas, -iklis, -tas, -tukas, -atas, -yklė, -tuvė, -ynė, -tis, -eklis, -klas, -tė, -klė, -lys, -(i)oklis, -ikas, -atis, -ukas, -tuvis (-tuvys), -lė, -stas (-štas), -las* ir kt., su galūnėmis *-as, -a, -is (-ys), -ė*; veiksmo rezultato pavadinimai sudaromi su priesagomis *-inys, -alas, -muo, -ena, -ulys, -lis (-lys), -ėsis, -tas, -tis, -snis, -ana, -tė, -ulas, -stas, -mena, -iava, -ta, -uras* ir kt., su galūnėmis *-a, -as, -is (-ys), -ė, -ius* ir t. t. Lietuvių kalbos žodžių daryboje dar vartojami lietuviški

priešdėliai, pvz.: *ant-*, *apy-* (*ap-*, *api-*), *at-* (*ata-*, *ato-*), *be-*, *į-*, *iš-*, *ne-*, *nuo-*, *pa-*, *per-*, *po-*, *pra-*, *prie-*, *prieš-*, *pro-*, *sq-* (*sam-*, *san-*), *už-* (*užu-*, *užuo-*).

Būdingiausi sudurtinių terminų darybos būdai: „daiktavardis + daiktavardis“, „daiktavardis + veiksmazodis“, „būdvardis + daiktavardis“.

Terminijoje išvengti skolinių yra sunku. Stasys Šalkauskis teigė, kad „žodžių skolinimasis <...> yra tiek pat praplėtęs kalbų istorijoje faktas, kaip ir tautų migracija pasaulinėje istorijoje“ (Šalkauskis 1991, 39). Svarbiausia, kad skoliniai iš vartosenos nestumtų įsigalėjusių lietuviškų terminų.

Pagal asimiliavimosi laipsnį lietuvių terminijoje skiriamos šios skolinių grupės: senieji (tikrieji) skoliniai, tarptautiniai žodžiai ir svetimybės (barbarizmai).

Senieji skoliniai vartojami be jokių apribojimų, nes yra visiškai prisitaikę prie mūsų kalbos sistemos. Terminijoje jie nebe skoliniai, o terminizuoti bendrinės kalbos žodžiai.

Tarptautiniai žodžiai – daugiausia įvairių mokslo sričių terminai. Mokslo kalboje daugiausia tarptautinių žodžių vartojama chemijos, ekonomikos, farmacijos, kompiuterijos, medicinos ir kitų sričių terminijoje.

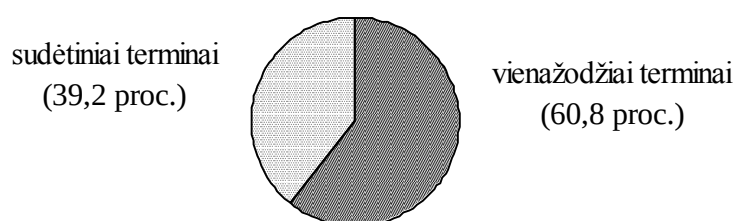
Svetimybės – nenorminiai žodžiai, kurių vengiama jau nuo sovietmečio. Atgavus nepriklausomybę, padaugėjo anglybių, kurių sunku išvengti, nes ateina kartu su naujomis sąvokomis, panašiomis į tarptautinius žodžius. Terminų žodynuose prie svetimybių yra pažyma *ntk.*, rodanti, kad tas terminas neteiktinas.

Lietuvių terminiją papildę tarptautiniai žodžiai daugiausia yra kilę iš senovės graikų ir lotynų kalbų. Tokie terminai sutvarkomi pagal lietuvių kalbos fonetikos, morfologijos, rašybos dėsnius, taisykles ir tampa norminiai.

Terminai kirčiuojami kaip ir kiti bendrinės lietuvių kalbos žodžiai. Terminų žodynuose jie paprastai pateikiami sukirčiuoti, tačiau kirčiuotės nėra nurodomos, išskyrus Kazimiero Gaivenio ir Stasio Keinio „Kalbotyros terminų žodyną“ (1990) ir Reginos Kvašytės „Mokomąjį terminologijos žodynėlį“ (2005).

2. Edukologijos terminai: daryba, struktūra ir kirčiavimas

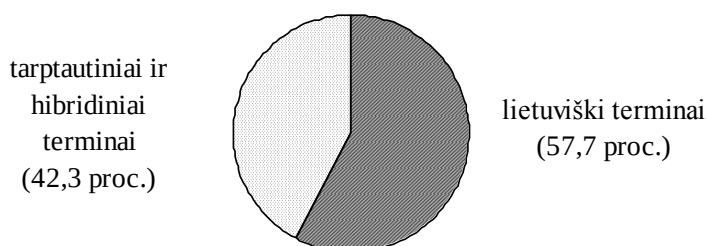
Leono Jovaišos *Enciklopedinis edukologijos žodynas* – „tai 335 puslapių leidinys, kupinas edukologijos slėpinių, akinančių skaitytoją ne tik suprasti šio mokslo sąvokas, reiškinius, dėsningumus ir kt., bet ir perprasti jų vartojimo kontekstą, atsakingai parinkti ir permąstyti edukologijos terminus ir jų vartojimo korektiškumą“ (Targamadzė 2007, 196). Iš jo išrinkti terminai suskirstyti į vienažodžius ir sudėtinius. Rasti 655 vienažodžiai ir 422 sudėtiniai edukologijos terminai (žr. 1 pav.).

1 pav. Edukologijos terminai

2.1. Vienažodžių edukologijos terminų daryba ir kirčiavimas

Šiame darbe analizuojami vienažodžiai edukologijos terminai pagal kilmę suskirstyti į grupes: tarptautiniai ir hibridiniai terminai (277) ir lietuviški terminai (378) (žr. 2 pav.). Šios terminų grupės detaliau nagrinėjamos pagal jų kirčiuotes.

2 pav. Vienažodžiai edukologijos terminai

2.1.1. 1-osios kirčiuotės edukologijos terminai

Enciklopediniame edukologijos žodyne rasti 363 1-osios kirčiuotės vienažodžiai terminai. Pirmajai kirčiuotei priskirti terminai, turintys pastovų kirtį, kuris gali būti priešpaskutiniame tvirtapradžiame, trečiame arba tolesniame nuo galo skiemenyje, kurio priegaidė gali būti tvirtagalė ar tvirtapradė arba tas skiemuo būna trumpas ir kirčiuojamas kairiniu kirčio ženklu, pvz.: *dominántė, individualybė, magistrántas, skundėjas, tikýba; adaptācija, bibliogrāfija, dedùkcija, edukològija, gimnāzija; íspūdis, ížvalga, pėrmokymas, pómėgis; áiškinimas, aktývinimas, tikinimas* ir kt.

2.1.1.2. Tarptautiniai ir hibridiniai edukologijos terminai

Didysis lietuvių kalbininkas Kazimieras Būga rašė: „Nėra ir vargu gali būti pasaulyje tokia kalba, kurios žodynas būtų visas savas. Vadinas, kiekvienos kalbos žodyne, be savųjų žodžių, visuomet esti dar ir svetimos kilmės žodžių“ (Būga 1961, 749). Taip galima sakyti ir apie senuosius skolinius, ir apie tarptautinius žodžius, ypač paplitusius mūsų kalboje – jų gausu mokslo darbuose ir periodinėje spaudoje. Antanas Pakerys teigia, kad ne tik mokykla, bet ir apskritai mūsų visuomenė, turi rūpintis, kad svetimos kilmės žodžiai nebūtų vartojami per gausiai, o svarbiausia – tokius žodžius reikia vartoti tinkama reikšme, taisyklingai tarti ir kirčiuoti (Pakerys 1991, 3). Yra svetimos kalbos žodžių, kurių kirčiavimo norma nėra stabili, tačiau tarptautinių žodžių kirčiavimo dėsningumai – nusistovėję, neabejotini.

Dažniausi tarptautinių pirmosios kirčiuotės edukologijos terminų baigmenys yra: **-ija**, **-(i)acija** ir **-ika**.

Baigmuo **-ija** yra apskritai pats dažniausias tarptautinių žodžių baigmuo. Šį baigmenį turi 74 vienažodžiai edukologijos terminai. Visi šie terminai turi pastovų kirtį trečiame nuo galo skiemenyje: *abstrākcija, agrèsija, analògija, autobiogrāfija, biblioterāpija, bibliogrāfija, charakterològija, dedùkcija, demokrātija, deprèsija, dispozìcija, ekskùrsija, ekspedìcija, emòcija, fantāzija, fòbija, fùnkcija, gimnāzija, habilitācija, hipnopèdija, hodegètika, iliustrācija, indùkcija, inovācija, intuìcija, inteñcija, kolègija, kompeteñcija, konfereñcija, metodològija, monotònija, preveñcija, profesija, pozìcija, reākcija, reflèksija, religiàja, sánkciàja, simpātija, sociomètriàja, stipeñdija, terāpiàja, teòriàja, tendeñcija, tipològija, tradìcija* ir kt.

Baigmenį **-(i)acija** turi 38 edukologijos terminai: *akcentuācija, akcelerācija, akomodācija, anticipācija, artikuliācija, asimiliācija, aspirācija, asociācija, automatizācija, disertācija, disimuliācija, egzaltācija, eksteriorizācija, formalizācija, furkācija, frustrācija, generalizācija, globalizācija, habilitācija, informācija, interpretācija, interiorizācija, klasifikācija, koedukācija,*

koordinacija, kompensacija, komunikacija, konfrontacija, kvalifikacija, masturbacija, motyvacija, orientacija, organizacija, rehabilitacija, situacija, simuliacija, socializacija, standartizacija.

18 terminų, turinčių baigmenį **-ika**, kirtį turi taip pat trečiame nuo galo skiemenyje: *aritmètika, charakteristika, diagnòstika, didàktika, kibernetika, kritika, lògika, metodika, mnemotèchnika, oligofrenopedagògika, pràktika, psichika, psichomotòrika, psichodiagnòstika, retòrika, rìzika, scholàstika, surdopedagògika.*

Terminija – sparčiausiai auganti dabartinės lietuvių kalbos žodyno dalis. Didėjanti mokslo ir technikos tyrinėjimų, jų rezultatų diegimo internacionalizacija skatina terminijos tarptautinimo tendenciją. Tad nenuostabu, kad šiuolaikinėje lietuvių terminijoje skolinių iš kitų kalbų gerokai daugiau negu kuriame kitame dabartinės lietuvių kalbos leksikos posistemyje. Šiuo metu gana daug vartojama tarptautinių ir hibridinių terminų (Keinys 2005, 193).

Enciklopediniame edukologijos žodyne rasti 9 1-osios kirčiuotės vienažodžiai hibridiniai priesaginiai terminai, sudaryti iš lietuviškų ir skolintų darybinių dėmenų. Darant hibridinius terminus, prie tarptautinių žodžių morfemų turinčių kamienų segama lietuviška priesaga **-imas**: *administrāvimas (: administrāvo), aktīvinimas (: aktīvino), demonstrāvimas (: demonstrāvo), formāvimas (: formāvo), grupāvimas (: grupāvo), identifikāvimas (: identifikāvo), izoliāvimas (: izoliāvo), kolekcionāvimas (: kolekcionāvo).* Tai veiksmų pavadinimai.

2.1.1.3. Lietuviški priesaginės darybos terminai

Enciklopediniame edukologijos žodyne nerasta nė vieno 1-osios kirčiuotės lietuviško paprastojo (pirminio) žodžio. Visi lietuviški terminai yra sudaryti priesaginiu, galūniniu ir sudurtiniu žodžių darybos būdu (nerasta nė vieno ir priešdėlinės darybos termino).

Pirmosios kirčiuotės lietuviški vienažodžiai edukologijos terminai, kaip matyti 3 pav., daugiausia sudaryti su priesaga **-imas** (60 terminų). Mokslo ir technikos kalboje priesagos **-imas** vediniams tenka svarbus vaidmuo. Jų gausumas lemia paties mokslo darbų stiliaus būdingą bruožą – abstrakčios reikšmės daiktavardžių gausumą ir įvairių daiktavardinių pasakymų paplitimą. Beveik visi šios priesagos vediniai turi veiksmo pavadinimo reikšmę – jais pavadinamas pats veiksmas, vyksmas ar būseną. Tik maža vedinių dalis pavadina veiksmo rezultatą, veiksmąžodinės ypatybės turėtoją arba vietą (Keinys 2005, 24). Priesagos **-imas** vedinių kirčiuojamas tolesnis nei priešpaskutinis skienu (tvirtapradžiškai, tvirtagališkai ar kairiniu kirčio ženklų). Taigi, visų šių edukologijos terminų priesaga **-imas** yra nekirčiuota: *aiškinimas, antramečiāvimas, atgamīnimas, augīnimas, áuklējimas, bendrāvimas, brandīnimas, gebėjimas, gīlinimas, išgyvėnimas, įvaīkinimas, įprāšminimas, įsidēmėjimas, įtikinimas, įtvirtinimas, įvėrtinimas, kartójimas, ketīnimas, klāusimas, lāvinimas, lavējimas, lenktyniāvimas, lyginimas, mėgdžiojimas, modeliāvimas, mokėjimas,*

paleňgvinimas, pamėgdžiojimas, pastiprinimas, pāsakojimas, pavidėjimas, pėrkėlimas, pėrėmimas, pėrauklėjimas, pėrpratimas, pėrspėjimas, pėrteikimas, prātinimas, prieštarāvimas, reikalāvimas, sāuojimas, skātinimas, stebėjimas, sugebėjimas, sustiprinimas, sutapātinimas, tikėjimas, tīkinimas, tīkrinimas, tinginiāvimas, tóbulinimas, vadovāvimas ir kt. Pirmajai kirčiuotei priskirtinų priesagos **-imas** vedinių darybos pamatu eina veiksmažodžių būtojo kartinio laiko priesaginės formos, pvz.: *áuklėjimas* (: *áuklėjo*), *bendrāvimas* (: *bendrāvo*), *gīlinimas* (: *gīlino*), *lýginimas* (: *lýgino*), *mokėjimas* (: *mokėjo*), *pāsakojimas* (: *pāsakojo*), *reikalāvimas* (: *reikalāvo*), *skātinimas* (: *skātino*), *tīkrinimas* (: *tīkrino*), *vadovāvimas* (: *vadovāvo*) ir kt. 21 šios priesagos vedinys padarytas iš priešdėlinių veiksmažodžių: *atgamīnimas* (: *atgamīno*), *apibeñdrinimas* (: *apibeñdrino*), *išgyvėnimas* (: *išgyvėno*), *įvaīkinimas* (: *įvaīkino*), *įprāšminimas* (: *įprāšmino*), *įsidēmėjimas* (: *įsidēmėjo*), *įtīkinimas* (: *įtīkino*), *įtvirtinimas* (: *įtvirtino*), *įvėrtinimas* (: *įvėrtino*), *nusistātymas* (: *nusistātė*), *paleňgvinimas* (: *paleňgvino*), *pamókymas* (: *pamókė*), *pamėgdžiojimas* (: *pamėgdžiojo*), *pastiprinimas* (: *pastiprino*), *pėrkėlimas* (: *pėrkėlė*), *pėrėmimas* (: *pėrėmė*), *pėrauklėjimas* (: *pėrauklėjo*), *pėrteikimas* (: *pėrteikė*), *sugebėjimas* (: *sugebėjo*), *sustiprinimas* (: *sustiprino*), *sutapātinimas* (: *sutapātino*). Kaip matome, visi vediniai išlaiko būtojo kartinio laiko formų kirtį ir priegaidę.

Priesagos **-ymas** vedinių nagrinėjamame žodyne keturis kartus mažiau (tik 14) negu žodžių, išvestų su priesaga **-imas**. Šios priesagos vaidmuo žodžių daryboje toks pat, kaip ir priesagos **-imas**, tačiau ji segama tik prie mišrinių veiksmažodžių, kurių bendratis yra triskiemenė su priesaga **-yti**, o esamojo ir būtojo kartinio laiko trečiasis asmuo dviskiemenis, neskaitant priešdėlių (pvz.: *mókyti, móko, mókė; bandýti, bañdo, bañdė; táikyti, táiko, táikė*).

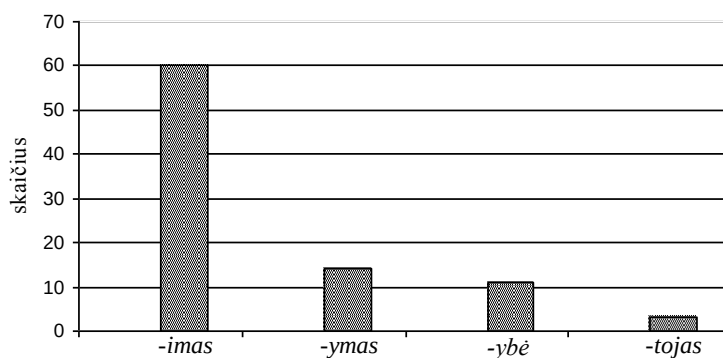
Priesagos **-ymas** vedinių darybos reikšmė, kaip ir aptartosios priesagos **-imas** vedinių – tai gryniesiems veiksmažodžiams pavadinimai. Gali būti pavadinamas aktyvus veiksmas, savaiminis veiksmas ir būseną. *Enciklopediniame edukologijos žodyne* nagrinėjami 1-osios kirčiuotės vienažodžiai priesagos **-ymas** vediniai pavadinami tik aktyvų veiksmą, pvz.: *apmókymas* „trumpalaikis praktinis mokymas, dažniausiai reikalingas gamybiniam darbui“, *dėstymas* „mokymo turinio atskleidimo procesas per pamoką arba paskaitą naudojant įvairius mokymo metodus ir priemones“, *pritáikymas* „priderinimas prie daikto, reiškinių, situacijos ypatybių. Mokymo turinys, dėstymo metodai ir kt.“, *skaĩtymas* „parašytų žodžių, sakinių, teksto suvokimas ir supratimas, sąmoningas naudojimas knygomis ir kitokiais leidiniais“, *trūkdymas* „pašalinis poveikis, sulaikantis ar iškreipiantis pedagoginį procesą“ ir kt. Priesagos **-ymas** vediniai perima pamatinių veiksmažodžių būtojo kartinio laiko formų kamieno kirtį ir priegaidę, pvz.: *dėstymas* (: *dėstė*), *išmókymas* (: *išmókė*), *įvaldymas* (: *įvaldė*), *māstymas* (: *māstė*), *nusistātymas* (: *nusistātė*), *pritáikymas* (: *pritáikė*), *skaĩtymas* (: *skaĩtė*), *táikymas* (: *táikė*), *ųgdymas* (: *ųgdė*) ir kt.

Trečdalis priesagos **-ymas** vedinių remiasi priešdėliniais veiksmažodžiais: *apmókymas, išmókymas, įvaldymas, pamókymas, pritáikymas*. Tik vienas vedinys padarytas iš sangražinio veiksmažodžio – *nusistátymas*.

Enciklopediniame edukologijos žodyne rasta 11 vienažodžių 1-osios kirčiuotės tvirtapradės priesagos **-ybė** vedinių. Šio tipo vediniai pavadina ypatybes, tam tikrą būklę ar padėtį. Pavadinamosios ypatybės yra intensyvios, konkrečios, dažnai turi priklausymo kam atspalvį, pvz.: *atsakomýbė* „bendriausias asmenybės dorovinis bruožas, motyvuojantis rūpestingą veiklą atliekant pareigas“, *atsiskaitomýbė* „privalejimas žodžiu ar raštu teikti ugdymo būklės analizės, vertinimo, išvadų ir tobulinimo perspektyvų ataskaitas už akademinę, socialinę ir auklėjamąją veiklą“, *ištikimýbė* „emocijų ir valios nulemtas charakterio bruožas, užtikrinantis ilgalaikį patikimą ryšį su artimaisiais, draugais, tėvyne, idėjomis, principais, dorovės normomis ir pan.“.

Priesagos **-ybė** vediniai lietuvių kalboje daromi iš daiktavardžių, būdvardžių ir dalyvių. Atskiri žodžiai būna išvesti iš skaitvardžių, įvardžių bei prieveiksnių. Daiktavardiniai vediniai daromi ir iš asmenų pavadinimų – toks *Enciklopediniame edukologijos žodyne* rastas tik vienas – *asmenýbė*, ir iš kitokių, dažniausiai abstrakčios reikšmės, žodžių, pvz.: *gėrýbė*. Būdvardžiai, kuriais remiasi priesagos **-ybė** vediniai, dažniausiai būna laipsniuojami, pvz.: *silpnýbė, sunkýbė*. Kitokį pamatinį kamieną turi įvardinis vedinys *kokýbė*. Trijų vedinių pamatiniai žodžiai yra neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyviai: *atsakomýbė* (: *atsákomas*), *atsiskaitomýbė* (: *atsiskaitómas*), *galimýbė* (: *gálimas*). Pabrėžtina, kad visi šios priesagos vedinių linksniai turi kirtį priesagoje, kirtis į galūnę bendrinėje kalboje nenušoka, pvz.: *asmenýbe, asmenýbes; ypatýbe, ypatýbes*.

Priesagos **-tojas** tipas – dariausias veikėjų ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų daryboje, tačiau nagrinėjamame žodyne rasti tik 3 šios priesagos vediniai. Visi jie pavadina asmenis pagal veiksmą, susijusį su nuolatinėmis jų pareigomis, užsiėmimu, ir išlaiko pamatinių veiksmažodžių bendraties kirtį bei priegaidę: *áuklėtojas, -a* (: *áuklėti*), *mókytojas, -a* (: *mókyti*), *ugdýtojas, -a* (: *ugdýti*).

3 pav. Lietuviški 1-osios kirčiuotės priesaginės darybos edukologijos terminai

2.1.1.4. Lietuviški galūninės darybos terminai

Galūnių vediniai – tai tokie žodžiai, kurių galūnės, kaip pagrindinė kaitybos priemonė, turi ir žodžių darybos funkciją. Galūnės vediniu laikomas toks žodis, kuris darybos ryšiais susijęs su kitu lietuvių kalboje vartojamu žodžiu, vadinamuoju pamatiniu žodžiu. Žodžių daryba su galūnėmis ir kilmės, ir vedinių darybos reikšmės bei formos atžvilgiu yra susijusi su priesagine daryba, tad galūnių vediniai gali būti skirstomi, kaip ir priesagų vediniai (Keinys 2005). Galūnių vediniai pagal darybos reikšmę ir pamatinių žodžių pobūdį skirstomi į veiksmažodžių vedinius ir vardažodžių vedinius.

Enciklopediniame edukologijos žodyne rasti 42 lietuviški galūninės darybos vienažodžiai 1-osios kirčiutės edukologijos terminai. Visi šie terminai yra veiksmažodžių vediniai ir skirstytini į veiksmų pavadinimus ir veiksmo rezultato (padarinio) pavadinimus.

Enciklopediniame edukologijos žodyne rasti 32 veiksmo pavadinimai: *gėda, išvyka, įgeidis, įgymis, įskaita, įspūdis, įtaiga, įvadas, įžvalga, meilė, neapýkanta, nepriežiūra, nóras, nuomonė, núostaba, núotaika, pómėgis, póreikis, pótraukis, póžiūris, priemonė, priėtaras, prievarta, priėvolė, pólinkis, pójūtis, pókalbis, pértrauka, póilsis, sántykiai, sáveika, užuomazga*. Trečdalis jų – galūnės **-a** vediniai, kurie terminijoje pavadina veiksmus, vyksmus ar būsenas, veiksmažodines ypatybes. Kai kurie vediniai padaryti iš sangrąžinių veiksmažodžių, pvz.: *gėda* (: *gėdytis*), *núotaika* (: *nusiteikti*), *uzuomazga* (: *užsimėgti*).

Tik vienas galūnės **-a** veiksmo pavadinimas darybiškai santykiauja su nepriešdėliniu veiksmažodžiu: *gėda* (: *gėdytis, gėdijasi, gėdijosi*). Kiti šios galūnės vediniai iš pamatinių veiksmažodžių yra gavę priešdėlius: **iš-, į-, nuo-, per-, po-, prie-, są- (san-), už- (užuo-)**: *išvyka* (: *išvýkti, išvýksta, išvýko*), *įskaita* (: *įskaitýti, įskaító, įskaitė*), *įžvalga* (: *įžvelgti, įžvelgia, įžvelgė*), *núostaba* (: *nustėbti, nusteĩba, nustėbo*), *núotaika* (: *nu-si-teĩkti, nu-si-teĩkia, nu-si-teikė*), *prievarta* (: *priveĩsti, priveĩčia, prĩvertė*), *uzuomazga* (: *už-si-mėgti, už-si-mezga, už-si-mezgė*) ir kt. Du vediniai padaryti iš du priešdėlius turinčių veiksmažodžių: *neapýkanta* (: *neapkęsti, neapkeĩčia, neapkentė*), *nepriežiūra* (: *neprižiūrėti, neprižiũri, neprižiūrėjo*). Čia galima ir priešdėlinė daryba (plg. Urbutis 1978, 92).

Veiksmų pavadinimai, išvesti su galūne **-as**, kaip yra pastebėjęs Vincas Urbutis, neretai turi apkonkretėjusią reikšmę, yra linkę leksikalizuotis (Urbutis 1961, 305). Su nepriešdėliniu veiksmažodžiu darybiškai santykiauja vienas galūnės **-as** veiksmo pavadinimas: *nóras* (: *norėti, nóri, norėjo*). Šios galūnės daugiaskiemieniai vediniai turi pastovų kirtį, iš pamatinių veiksmažodžių perėmę priešdėlius **apy-, į- (in-), iš-, ne-, nuo-, per-, prie-, są- (sam-, san-), už-**. *Enciklopediniame edukologijos žodyne* rasti tik 2 galūnės **-as** vediniai iš priešdėlinių veiksmažodžių: *įvadas* (: *įvėsti, įveda, įvedė*), *priėtaras* (: *pritaĩti, prĩtarĩa, prĩtarė*).

Pastovų kirtį turi ir daugiaskiemeniai galūnių **-is** ir **-ė** vediniai, padaryti iš priešdėlinių žodžių, dažniausiai iš veiksmažodžių (Pakerys 1994, 212). Nagrinėjamame žodyne rasta 10 galūnės **-is** veiksmų pavadinimų, o galūnės **-ė** – tik 2, pvz.: *įgeidis* (: *į-si-geįsti, į-si-geįdžia, į-si-geįdė*), *įgymis* (: *įgįmti, įgįmsta, įgįmė*), *įspūdis* (: *įspąusti, įspąudžia, įspąudė*), *póilsis* (: *pailsėti, pailsi, pailsėjo*), *pójūtis* (: *pajaūsti, pajaūčia, pąjautė*), *pókalbis* (: *pakalbėti, pąkalba, pakalbėjo*), *pólinkis* (: *paliñkti, paliñksta, paliñko*), *pómėgis* (: *pamėgti, pamėgsta, pamėgo*), *pótraukis* (: *patráukti, patráukia, patráukė*), *póžiūris* (: *pažiūrėti, pažiūri, pažiūrėjo*) ir *núomonė* (: *nu-si-manýti, nu-si-māno, nu-si-mānė*), *príevolė* (: *privalėti, privālo, privalėjo*).

Veiksmo rezultato pavadinimų reikšmė, kylanti iš darybos, yra pamatiniu veiksmažodžiu reiškiamo veiksmo padarinio žymėjimas, pvz.: *įgūdis* „kartojimu įgytas sugebėjimas atlikti automatiškai kurį nors veiksmą“.

Rasti 6 daugiaskiemeniai galūnės **-is** vediniai – veiksmo rezultato pavadinimai – padaryti iš priešdėlinių veiksmažodžių: *įgūdis* (: *įgųsti, įguñda, įgųdo*), *įprotis* (: *įprąsti, įprañta, įprąto*), *įvykis* (: *įvýkti, įvýksta, įvýko*), *núovargis* (: *nuvařgti, nuvařgsta, nuvařgo*), *póelgis* (: *pa-si-elgti, pa-si-elgia, pa-si-elgė*), *póveikis* (: *paveįkti, paveįkia, pàveikė*). Kaip matome, galūnės **-is** veiksmo rezultato (padarinio) pavadinimų darybos tipas yra ne itin darus.

Dabartinės lietuvių kalbos veiksmų, išvestų su galūnėmis, reikšmę dažniausiai galima paaiškinti iš tų pačių veiksmažodžių padarytais priesagų **-imas** ar **-ymas** vediniais, pvz.: *išvyka* ir *išvykimas*, *įskaita* ir *įskaitymas*. Šių priesagų vediniai žymi atskirą veiksmo ar vyksmo aktą, o galūnių vedinių reikšmė labiau apibendrinta, pasakoma veiksmo visuma, o kartais ir iš veiksmo kilusi būseną.

Bendrinėje kalboje taip pat pastoviai kirčiuojami kai kurie daiktavardžiai, padaryti iš nepriešdėlinių, dažniausiai dviskiemenių žodžių. *Enciklopediniame edukologijos žodyne* toks rastas tik vienas – galūnės **-ė** vedinys: *mėilė* (: *meilūs, -i, meīly, -iq; mylėti, myli, mylėjo*).

2.1.1.5. Lietuviški sudurtiniai terminai

Dūryba – tai vienas iš pagrindinių daiktavardžių darybos būdų dabartinėje lietuvių kalboje. Didelį dūrybos aktyvumą terminologijoje paaiškina būtinumas įvardyti sudėtinės sąvokas. Sudurtinis žodis yra aukštesnė abstrakcijos pakopa negu žodžių junginys – sudurtinis terminas neretai teikia naujų reikšmės galimybių, kurių negali išreikšti atitinkamų jo pamatinių žodžių junginys.

Pirmajai kirčiuotei priskirti tie sudurtiniai terminai, kurių dėmenys sujungti balsiais **-a**, **-ė**, **-i**, **-o**. Šių sudurtinių terminų kirtis visada yra tame pačiame skiemenyje, kurio pagrindą sudaro jungiamasis balsis (Laigonaitė 2002, 61), pvz.: *laisvālaikis, pasaulėžiūra, savižina, kraštótyra*. Visi

nagrinėjami *Enciklopedinio edukologijos žodyno* 1-osios kirčiuotės lietuviški sudurtiniai terminai remiasi dviem lietuvių kalboje vartojamais pamatiniais žodžiais. Didžiausia sudurtinių terminų dalis (net 11 iš 17) priklauso dūriniams su pirmuoju įvardiniu ir antruoju veiksmažodiniu sandais: *savižina*, *savilava*, *savimoka*, *savimonė*, *saviraiška*, *saviprata*, *savistaba*, *savišvieta*, *savitaiga*, *savitvarda*, *saviūkla*. Visų šių darinių pirmasis sandas yra *savi-*, susijęs su sangrąžiniu įvardžiu, kuris rodo, kad antruoju sandu žymimas veiksmas yra nukreiptas į patį jo atlikėją. Antrasis sandas paprastai remiasi nepriešdėliniais veiksmažodžiais, pvz.: *savižina* (: *žinóti*), *savilava* (: *lāvintis*), *savimoka* (: *mókytis*).

Rasti tik du sudurtiniai terminai, kurių pirmasis sandas įvardinis, o antrasis – daiktavardinis: *savivaizdis*, *savireguliacija*. Pastarasis darinys – hibridas, antrasis jo sandas yra tarptautinis žodis (plg. lot. *regulo* – tvarkau, nukreipiu).

Du sudurtiniai daiktavardžiai turi veiksmažodinį antrąjį dėmenį: *kraštótyra* ir *pasauléžiūra* (pirmasis jų dėmuo yra daiktavardis).

Sudurtinių terminų, turinčių pirmąjį būdvardinį, o antrąjį daiktavardinį sandą, yra tik vienas: *laisvālaikis*. Būdvardinis terminų sandas žymi daiktavardiniu sandu reiškiamo dalyko ypatybę, parodo savybę, kuria dariniu pavadinamas dalykas išsiskiria iš kitų antrojo sando pamatiniu daiktavardžiu žymimų dalykų.

2.1.2. 2-osios kirčiuotės edukologijos terminai

Enciklopediniame edukologijos žodyne rasti 229 2-osios kirčiuotės vienažodžiai terminai. Antrajai kirčiuotei priskirtini žodžiai, kurie daugiskaitos naudininke kirtį turi kamienne, o galininke – galūnėje, pvz.: *eksperimeñtams, eksperimentùs; susitikimams, susitikimùs*.

2.1.2.1. Tarptautiniai edukologijos terminai

Dažniausi tarptautinių 2-osios kirčiuotės edukologijos terminų baigmenys, kaip matyti 4 pav., yra šie: **-izmas, -etas, -ezė, -ektas, -yvas, -entas**. Visų šių terminų priešpaskutinis kirčiuotas skiemuo yra trumpas arba tvirtagalis, pvz.: *analfabetizmas, egoizmas, infantilizmas; makėtas, mentalitėtas, universitėtas; enurėzė, hipotėzė, ontogenėzė; efėktas, intelėktas, subjėktas; aktỹvas, kolektỹvas, motỹvas; absolveñtas, eksperimeñtas, temperameñtas* ir kt.

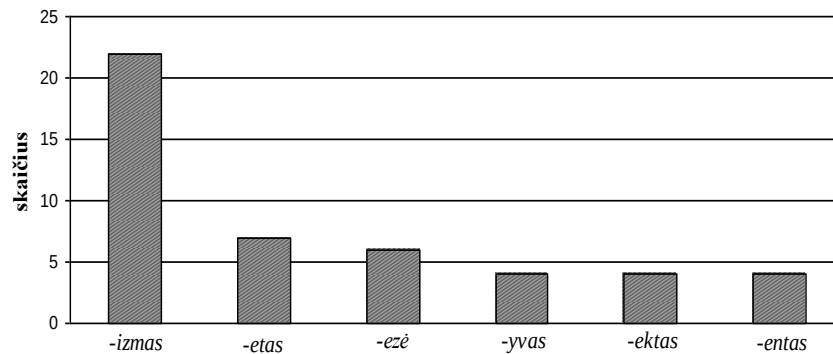
Baigmenį **-izmas** turi 22 vienaskaitiniai terminai: *agramatizmas, altruizmas, analfabetizmas, ateizmas, autizmas, chuliganizmas, egoizmas, egocentrizmas, egotizmas, formalizmas, infantilizmas, internacionalizmas, individualizmas, koncentrizmas, konformizmas, liberalizmas, lunatizmas, negatyvizmas, onanizmas, pedocentrizmas, somnambulizmas, teizmas*.

Baigmenį **-etas** turi šie 7 terminai: *alfabėtas, autoritėtas, lateralitėtas, makėtas, mentalitėtas, pubertėtas, universitėtas*.

Su baigmeniu **-ezė** rasti 6 edukologijos terminai: *anamnėzė, enurėzė, hipotėzė, katamnėzė, katechėzė, ontogenėzė*.

Po 4 terminus yra su tvirtagaliais kirčiuotais baigmenimis **-yvas, -entas**, taip pat su baigmeniu **-ektas**: *aktỹvas, kolektỹvas, kvazimotỹvas, motỹvas; abiturieñtas, absolveñtas, eksperimeñtas, temperameñtas; afėktas, efėktas, intelėktas, subjėktas*.

Kadangi visų antrosios kirčiuotės terminų kirčiavimą veikia priešpaskutinio skiemens taisyklė, tad atkreiptinas dėmesys į šių terminų vns. Įn. su galūne -u, vns. Vt. su galūne -e ir dgs. G. kirčiavimą, pvz.: *egocentrizmù, mentalitetù, motyvù; egocentrizmė, mentalitetė, motyvė; motyvùs* (plg. taip pat: *maketùs, universitetùs, hipotezės, absolventùs, subjektùs* ir pan.).

4 pav. Tarptautiniai 2-osios kirčiuotės edukologijos terminai

2.1.2.2. Lietuviški priesaginės darybos terminai

Antanas Pakerys teigia, kad „antrajai kirčiuotei priklauso apie 8 tūkstančius priesaginių daiktavardžių“ (Pakerys 1994, 108). *Enciklopediniame edukologijos žodyne* yra 104 antrosios kirčiuotės lietuviški edukologijos terminai. Daugiau nei pusė iš jų (56) yra vienaskaitiniai terminai, sudaryti su priesaga **-umas** iš būdvardžių. Šios priesagos vediniai pavadina apibendrintą, iš pamatinio žodžio reikšmės išeinančią ypatybę, savybę arba būseną, pvz.: *savaveiksmiškumas* „iš aktyvios žmogaus prigimties kylanti dvasinio gyvenimo forma, lemianti savarankiško mąstymo ir veiklos laisvę“, *atvirumas* „asmenybės vidinė parengtis išsakyti arba priimti naujas žinias, pažiūras“, *nakvišumas* „paauglių ir jaunuolių vaikščiojimas miegant“. Visi nagrinėjami priesagos **-umas** vediniai kirtį turi priesagoje: *atvirumas*, *atkaklumas*, *bejėgiškumas*, *darbštumas*, *darbingumas*, *dvasingumas*, *ypatingumas*, *jautrumas*, *kritiškumas*, *kuklumas*, *kūrybingumas*, *kryptingumas*, *lankstumas*, *mokytumas*, *netikrumas*, *nervingumas*, *objektyvumas*, *orumas*, *paklusnumas*, *pastabumas*, *raštingumas*, *savarankiškumas*, *saviveiklumas*, *sąmoningumas*, *šauknumas*, *tikslumas*, *tikslingumas*, *tinkamumas* ir kt. Kai kurie iš jų padaryti ne iš būdvardžių, o iš neveikiamosios rūšies subūdvardėjusių dalyvių, pvz.: *mokytumas* (: *mókytas*), *patikimumas* (: *pàtikimas*), *tinkamumas* (: *tiñkamas*).

Terminų, sudarytų su priesaga **-imas**, rasta 47. Antrajai kirčiuotei priskirti tie šios priesagos vediniai, kurių darybos pamatu eina pirmosios asmenuotės veiksmažodžių būtojo kartinio laiko nepriesaginės formos: *apsirikimas* (: *apsirìko*), *apsisprendimas* (: *apsispréndė*), *atpratimas* (: *atpràto*), *brendimas* (: *bréndo*), *diegimas* (: *díegė*), *išmokimas* (: *išmóko*), *įdiegimas* (: *įdíegė*), *įsiminimas* (: *įsìminė*), *įsijautimas* (: *įsìjautė*), *klydimas* (: *klýdo*), *nusiteikimas* (: *nusìteikė*), *nusikaltimas* (: *nusikałto*), *pagyrimas* (: *pagýrė*), *pateikimas* (: *pàteikė*), *prisiminimas* (: *prisìminė*),

siejimas (: *síejo*), *susitikimas* (: *susitiko*), *susirinkimas* (: *susiriņko*), *švietimas* (: *šviētē*), *teikimas* (: *teikē*), *tyrimas* (: *týrē*), *užmiršimas* (: *užmiřšo*) ir kt. Dauguma jų padaryti iš priešdėlinių veiksmažodžių. Kirčiuojant šiuos terminus būtina laikytis priešpaskutinio skiemens taisyklės, pvz.: *pagyrimù*, *pagyrimè*, *pagyrimùs*; *prisiminimù*, *prisiminimè*, *prisiminimùs*; *tyrimù*, *tyrimè*, *tyrimùs*. Kaip rodo šnekamoji kalba, dažniausiai net edukologai kirčiuoja netaisyklingai: *týrimu*, *týrime*, *týrimus*, t. y. pagal 1-ąją kirčiuotę.

Priesaga **-elis** yra dariausia lietuvių kalbos deminutyvinių daiktavardžių priesaga, tačiau terminuose pasitaiko retai: nagrinėjamame žodyne su šia priesaga rastas tik vienas 2-osios kirčiuotės vienažodis edukologijos terminas – *būrēlis*.

2.1.2.3. Lietuviški galūninės darybos terminai

Enciklopediniame edukologijos žodyne rasti 7 lietuviški galūninės darybos vienažodžiai 2-osios kirčiuotės edukologijos terminai. Penki iš jų yra galūnių **-as**, **-is** ir **-ė** vediniai, veiksmy pavadinimai, kiti priskiriami ypatybių pavadinimams ir veikėjų pavadinimams: *krūvis* (: *kráuti*), *lōbis* (: *lōbti*), *prādas* (: *pradėti*), *tiņgis* (: *tingėti*), *šveñtė* (: *švęsti*); *gēris* (: *gēras*); *atstōvas* (: *atstováuti*).

Taigi, daugiausia rasta 1-osios (55,4 proc.) ir 2-osios (35 proc.) kirčiuotės vienažodžių terminų. Jie kaip ir apskritai daiktavardžiai lietuvių kalboje dažniausiai priskiriami būtent šioms kirčiuotėms (žr. Kazlauskienė 2000).

2.1.3. 3-iosios kirčiuotės edukologijos terminai

Trečiajai kirčiuotei priskiriami terminai, kurie daugiskaitos naudininke turi kirtį gale, o daugiskaitos galininke – kamiene, pvz.: *reiškiniáms, réiškinius; paskaitóms, pāskaitas*.

Trečiosios kirčiuotės žodžiai turi poskyrius, kurie žodynuose žymimi indeksais: 3^a, 3^b, 3^{4a}, 3^{4b}, 3^{5b}, 3^{6b}.

Trečiosios kirčiuotės terminų tolesnis nei priešpaskutinis kirčiuotas skiemuo gali būti tvirtapradis, tvirtagalis arba trumpas, pvz.: *mokiniáms, mókinius* (3^a); *apklausóms, āpklausas* (3^b); *daktaráms, dāktarus* (3^b); *renginiáms, reñginius* (3^b); *vaidmenĩms, vaĩdmenis* (3^b); *uždaviníams, ùždavinius* (3^{4b}).

Enciklopediniame edukologijos žodyne rasti 35 3-iosios kirčiuotės vienažodžiai terminai. Beveik visi jie yra lietuviški, rasti tik du šios kirčiuotės tarptautiniai terminai – *dāktaras* (3^b) ir *stĩmulas* (3^b).

Rastas tik vienas dviskiemenis šios kirčiuotės terminas – *darbaĩ*.

Didžioji nagrinėjamame žodyne rastų lietuviškų trečiosios kirčiuotės terminų dalis yra 3^b kirčiuotės (net 25 terminai) – kirtis iš žodžio galo šoka į trečią nuo galo tvirtagalį skiemenį, pvz.: *apklausà, āpklausą; dēmesỹs, dēmesį; elgesỹs, elģesį; pamokà, pāmoką; renginỹs, reñginį; užduotĩs, ùžduotį; vaidmuoð, vaĩdmenį* ir kt.

4 terminai yra 3^a kirčiuotės, kurių kirtis iš žodžio galo šoka į trečią nuo galo tvirtapradį skiemenį: *duomuoð, dũomenį; mokinỹs, mókinį; reiškinỹs, réiškinį; sprendinỹs, sprėndinį*. 3^a kirčiuotei priskirtini tie daiktavardžiai, kurie yra padaryti iš nepriešdėlinių tvirtapradės šaknies žodžių, dažniausiai iš veiksmažodžių, pvz.: *sprendinỹs, sprėndinį* (: *sprėndė*), *mokinỹs, -ė, mókinį, -ę* (: *mókė-si*).

2 vienažodžiai edukologijos terminai yra 3^{4b} kirčiuotės – kirtis šoka į ketvirtą nuo galo trumpą skiemenį. Šios kirčiuotės vedinių pamatiniai žodžiai yra veiksmažodžiai su priešdėliais **su-**, **už-**: *suvokinỹs, sũvokinį* (: *suvókė*) ir *uždavinỹs, ùždavinį* (: *ùždavė*).

Rastas vienas 3^{4a} kirčiuotės terminas – *įgijinỹs*. Šio vedinio darybos pamatu eina veiksmažodis su priešdėliu **į-**: *įgijinỹs, įģijinį* (: *įģijo*).

Trečiosios kirčiuotės lietuviški edukologijos terminai sudaryti dviem būdais – priesaginiu ir galūniniu.

Rasti 8 priesagos **-inys** vediniai, 7 iš jų – veiksmo rezultato pavadinimai, kurių darybos pamatu imamas būtasis kartinis laikas: *įģijinỹs* (: *įģijo, įģyti, įģįja*), *reiškinỹs* (: *rėiškęsi, rėikštis, rėiškiasi*), *renginỹs* (: *reñgė, reñgti, reñgia*), *sprendinỹs* (: *sprėndė, sprėsti, sprėndžia*), *suvokinỹs* (: *suvókė, suvókti, suvókia*), *uždavinỹs* (: *ùždavė, užđuoti, užđuoda*), *vaizdinỹs* (: *vaizdāvosi*,

vaizduotis, vaizduojasi). Vienas šios priesagos terminas yra veiksmažodinės ypatybės turėtojo pavadinimas – *mokinys*.

5 trečiosios kirčiuotės terminai sudaryti su priesaga **-tis**. Priesagos **-tis** vedinių reikšmė yra apibrėžta, o pats pavadinamasis veiksmas dažnai vyksta tik tam tikrą laiką arba tik tam tikroje vietoje ar srityje. Vediniai su šia priesaga daromi tik iš veiksmažodžių, daryboje remiamasi bendratimi: *atmintis* (: *at-si-miñti*), *parengtis* (: *pa-si-reñgti*), *patirtis* (: *patirti*), *prigimtis* (: *prigimti*), *užduotis* (: *užduoti*).

3^b kirčiuotei priskirtini 3 priesagos **-esys** vediniai, grindžiami nepriešdėliniais veiksmažodžiais: *dėmesys, dėmesį* (: *dėmėtis, dėmisi, dėmėjosi*); *domesys, dėmesį* (: *domėtis, dėmisi, domėjosi*); *elgesys, elgesį* (: *elgtis, elgiasi, elgėsi*).

3^b kirčiuotei priklauso ir 3 priesagos **-muo** vediniai: *duomuō, duomenį* (: *dūoti, dūoda, dāvė*); *reikmuō, reikmenį* (: *reikėti, reikia, reikėjo*); *vaidmuō, vaidmenį* (: *vaidinti, vaidina, vaidino*).

Rastas tik vienas priesagos **-mė** vedinys, kuriuo pavadinama ypatybė, išeinanti iš pamatinių veiksmažodžių žymimo veiksmo – *reikšmė* „dalyko svarbumas kieno nors atžvilgiu“. Darybai imama veiksmažodžio bendratis: *reikšmė* (: *reikšti*).

Galūnė **-a** – aktyviausia dabartinės terminijos veiksmo rezultato pavadinimų darybos priemonė. *Enciklopediniame edukologijos žodyne* 3-iosios kirčiuotės šios galūnės vedinių rasta 7: *apkrovà* (: *apkróvė*), *apklausà* (: *apkláusė*), *apraiškà* (: *aprėiškė*), *atrankà* (: *atriñko*), *pamokà* (: *pamókė*), *pasiekà* (: *pasíekė*), *paskaità* (: *paskaitė*). Šie veiksmo rezultato (padarinio) pavadinimai terminijoje dažniausiai remiasi priešdėliniais veiksmažodžiais. Iš nagrinėjamų pavyzdžių daugiausia yra turinčių priešdėlį **ap-**: *apkrovà, apklausà, apraiškà*.

Kirčiuojant kai kuriuos trečiosios kirčiuotės vienažodžius terminus atkreiptinas dėmesys į vienaskaitos įnagininko linksnį – kirtis nušoka į trečią nuo galo skiemenį, pvz.: *aplinkà*, (su) *āplinka*; *atrankà*, (su) *ātranka*; *paskaità*, (su) *pāskaita* ir kt.

Šios kirčiuotės žodžiai paklūsta daugiskaitos naudininko taisyklei, todėl nemažai linksnų kirtį turės gale, pvz.: *apklausà, apklausōs, apklausojė, apklausų, apklausóms, apklausomīs, apklausosė* (žr. Malakauskas 2009, 23–25).

2.1.4. 4-osios kirčiuotės edukologijos terminai

Nagrinėjamame žodyne rasti 26 ketvirtosios kirčiuotės vienažodžiai edukologijos terminai (visi jie yra lietuviški, 2 iš jų paprastieji (pirminiai) žodžiai – *šeima*, *vaikas*). Jų priešpaskutinis skiemuo tvirtagalis, pvz.: *džiaūgsmas*, *mėlas*, *skaūsmas*, *tāpsmas* ir kt. Kaip ir 3-iosios kirčiuotės lietuviški terminai, jie sudaryti dviem būdais – priesaginiu ir galūniniu.

Rasti 9 lietuviški vienažodžiai 4-osios kirčiuotės priesaginės darybos terminai – priesagų **-smas**, **-smė**, **-mė** ir **-tis** vediniai, pvz.: *bausmė* (: *baūsti*, *baūdžia*, *baūde*), *drausmė* (: *draūsti*, *draūdžia*, *draūde*), *prasmė* (: *pràsti*, *prañta*, *prāto*), *džiaūgsmas* (: *džiaūgtis*, *džiaūgiasi*, *džiaūgėsi*), *skaūsmas* (: *skaudėti*, *skaūda*, *skaudėjo*), *tāpsmas* (: *tāpti*, *tañpa*, *tāpo*), *reikmė* (: *reikėti*, *reikia*, *reikėjo*), *sėkmė* (: *sėktis*, *sėkasi*, *sėkėsi*), *mintis* (: *miñti*, *mėna*, *mìnė*). Tai įvairius veiksmus žymintys priesaginiai vediniai.

Ketvirtajai kirčiuotei priskirtini 12 galūnių **-a**, **-as** ir **-ys** vedinių, padarytų iš nepriešdėlinių žodžių ir reiškiančių veiksmą, ypatybę, veiksmo rezultatą, pvz.: *brandà* (: *brėsti*, *brėsta*, *brėndo*), *globà* (: *glóbt*, *glóbia*, *glóbė*), *kaità* (: *keĩsti*, *keĩčia*, *keĩtė*), *kalbà* (: *kalbėti*, *kalbà*, *kalbėjo*), *klaidà* (: *klýsti*, *klýsta*, *klýdo*), *raidà* (: *riedėti*, *riėda*, *riedėjo*), *ruošà* (: *ruošti*, *ruošia*, *ruošė*), *tąsà* (: *tėsti*, *tėsia*, *tėšė*), *traukà* (: *tráukti*, *tráukia*, *tráuė*), *mėlas* (: *melúoti*, *melúoja*, *melāvo*), *būrỹs* (: *bùrti*, *bùria*, *būrė*), *ryšỹs* (: *riĩsti*, *riĩa*, *riĩšo*).

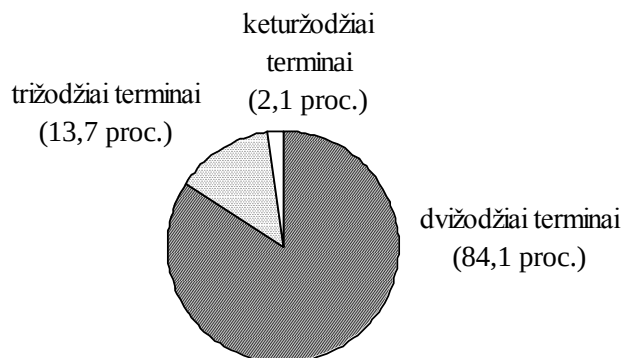
Šios kirčiuotės žodžiai paklūsta ir priešpaskutinio skiemens, ir daugiskaitos naudininko taisyklėms, todėl beveik visi linksniai kirtį turi gale, pvz.: *kalbà*, *kalbōs*, *kalbà*, *kalbojė*; *kalbỹ*, *kalbóms*, *kalbàs*, *kalbomĩs*, *kalbosė*.

Nagrinėjamame Leono Jovaišos *Enciklopediniame edukologijos žodyne* terminai pateikti sukirčiuoti, bet nenurodomos jų kirčiuotės. Tarp nagrinėjamų 655 vienažodžių edukologijos terminų rasti du terminai, neturintys kirčiuočių: *interviù* (tarptautinis nelinksniuojamas žodis) ir *tiriamàsis* (sudaiktavardėjęs įvardžiutinis neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvis).

Žodyne rasti tik du klaidingai sukirčiuoti terminai: *pėrimamumas* ir *tālentas* (kas kirčiavo, nenurodyta). Pirmasis terminas sukirčiuotas priesagoje **-umas**, nors daiktavardžiai, padaryti iš dalyvių, turinčių kirčiuotą priešdėlį *pér-*, išlaiko kirtį priešdėlyje (plg. *pėreinamumas*, *pėrmatomumas* ir kt.). Antrasis terminas žodyne pažymėtas dešininiu, o ne riestiniu kirčio ženklu, kaip turėtų būti.

2.2. Sudėtinių edukologijos terminų struktūra ir kirčiavimo ypatumai

Enciklopediniame edukologijos žodyne rasti 422 sudėtiniai edukologijos terminai, iš jų 355 – dvižodžiai, 58 trižodžiai ir 9 keturžodžiai terminai (žr. 5 pav.).

5 pav. Sudėtiniai edukologijos terminai

Sudėtiniai terminai, sudaryti iš dviejų žodžių, yra arba su prepoziciškai prijungtais dėmenimis, arba su postpoziciškai prijungtais dėmenimis.

Sudėtiniai terminai su prepoziciškai prijungtais dėmenimis yra dviejų modelių:

1) įvardžiutinis būdvardiškas žodis (būdvardis, neveikiamasis dalyvis) + daiktavardis; simbolių pavidalu: Adj (Partic_p) ← Sbst_x. *Enciklopediniame edukologijos žodyne* rastas 41 šio modelio terminas, iš jų 27, sudaryti iš būdvardžio ir daiktavardžio, ir 14 edukologijos terminų, kurių prepozicinis derinamasis dėmuo yra įvardžiutinis neveikiamasis esamojo laiko dalyvis, pvz.: *aktyvūs metodas, alternatyvusis mokymas, bendrasis lavinimas, bendroji pedagogika, frontalusis mokymas, formalusis švietimas, individualusis mokymas, laisvasis auklėjimas, neformalusis švietimas, progresyvioji pedagogika, raiškūs skaitymas, reflektyvusis mąstymas, specialioji pedagogika; aiškinamasis skaitymas, auklėjamasis mokymas, baudžiamieji metodai, diferencijuotasis mokymas, grįžtamoji informacija, lyginamoji pedagogika, pažįstamasis išmokimas, randamasis mokymasis, taikomoji pedagogika, ugdomasis mokymas* ir kt. Prie jų šliejasi priesagos -inis, -ė būdvardžiai, einantys kaip prijungtieji derinamieji dvižodžių terminų dėmenys, pvz.: *bazinis kursas, didaktinis principas, dinaminis stereotipas, edukacinė komisija, ekologinis lavinimas, etapis mokymas, gamybinė pedagogika, humanistinis ugdymas, idėjinis auklėjimas, ikimokyklinis ugdymas, kompiuterinis mokymas, kritinis mąstymas, mėninis lavinimas, mėninis skaitymas, neakivaizdinis mokymas, nemokyklinis darbas, pedagoginis institutas, pedagoginė sociologija* ir kt.

2) daiktavardžio kilmininkas + daiktavardis; simbolių pavidalu: $Sbst_g \leftarrow Sbst_x$. Tai produktyviausias sudėtinių edukologijos terminų modelis. Nagrinėjame žodyne rastas 131 modelio dktv. vns. K. + daiktavardis terminas ir 23 – dktv. dgs. K. + daiktavardis, pvz.: *abitūros egzāminas, agronomijos mōkymas, bibliogrāfijos anālizė, Brailio rāštas, charākterio nukrypimas, Dāltono plānas, darbo atmosferā, edukolōgijos objėktas, elgesio kultūrā, gyvenimo būdas, grupės atmosferā, humanizmo pedagogika, intelėkto diagnōstika, intelėkto koeficieñtas, kūrybingūmo tyrimas, kūrybos pamokā, liāudies pedagogika, motyvācijos diagnōstika, motyvācijos teōrijos, nesėkmės išgyvėnimas, nuostatos kitimas, organizmo grūdinimas, pamokos anālizė, profėsijos rinkimasis, rāšymo mōkymas, rāšto mōkymas, švietimo vadība, tikybės mōkymas, tikslo kėlimas; abiturieñtų imatrikuliacija, dokumeñtų tyrimas, engiamūjų pedagogika, grupių homogeniškūmas, kredītų sistemā, lėliū teātras, mōkytojų institūtas, pirštų čiulpimas, stūdių kreditas, švietėjų pedagogika, tėvū autoritetas, vaikū daržėlis* ir kt. Daugelio tokių terminų priklausomieji valdomieji kilmininko formos dėmenys yra įvairios, daugiausia nereguliarios priebalsinių priesagų arba galūninės darybos veiksmazodiniai vediniai, kurie yra linkę konkretėti, terminizuotis.

Negausūs sudėtiniai terminai su postpoziciniais prijungtaisiais netiesioginio (prielinksninio) valdymo ir tiesioginio (linksninio) valdymo arba šliejamaisiais dėmenimis yra dviejų modelių:

1) daiktavardis + daiktavardžio naudininkas arba įnagininkas. Simbolinis modelio pavidalas: $Sbst_x \rightarrow Sbst_{d,i}$. Tai labai neproduktyvus edukologijos terminų modelis. $Sbst_x$ pozicijoje dažniau vartojami vos keli žodžiai, pvz.: *pasirengimas mōkymui, pasirengimas pāmokai; pasitikėjimas savimi*;

2) daiktavardis + padalyvis; simbolių pavidalu: $Sbst_x \rightarrow Pad$. Terminai, kurių postpozicinis priklausomasis dėmuo yra padalyvis yra itin reti. *Enciklopediniame edukologijos žodyne* toks rastas tik vienas – *mōkymasis bendradarbiaujant* (plg. *vagystė įsilaužiant*).

Modeliai reikalingesni norint suvokti keliažodžių terminų sandarą. Vieni keliažodžių terminų modeliai yra su tiesioginio prijungimo dėmenimis (*Enciklopediniame Edukologijos žodyne* rasti 54 sudėtiniai terminai su tiesioginio prijungimo dėmenimis), jie yra du:

- 1) nuoseklios ryšio grandinės modelis;
- 2) modelis su prepoziciškai ir postpoziciškai prijungtais dėmenimis (Akelaitis 2008, 8).

Nuoseklios ryšio grandinės modelis turi ne mažiau kaip du vienas prie kito prijungtus priklausomuosius dėmenis. Šio modelio nuosekliai prijungtų dėmenų eilėje yra įtraukti dvižodžiai terminai, kurie sukimba kaip atskiros grandys grandinėje. Paprasčiausia sudedamoji modelio dalis – vienas dvižodis sudėtinis terminas ir dar vienas (pagrindinis) dėmuo: $Sbst_g \leftarrow Sbst_g \leftarrow Sbst_x$, pvz.: (*ámžiaus tarpsnių*) *periodizācija*, (*beñdrojo lāvinimo*) *mokyklā*, (*edukolōgijos mōkslo*) *sistemā*, (*gamtōs daljķų*) *mōkymas*; $Adj \leftarrow Sbst_g \leftarrow Sbst_x$, pvz.: *artimiāusioji* (*výstymosi zonā*), *dviljþpē* (*mōkymo sistemā*), *emōcinē* (*mōkymosi motyvācija*) ir kt.

Sudėtingesni nuoseklios ryšio grandinės modelio atvejai yra tokie, kuriuose priklausomųjų dėmenų pozicijoje eina du arba daugiau tarsi grandys sukibusių dvižodžių terminų (nagrinėjamame žodyne tokie rasti 8 sudėtiniai terminai). Tokie įtraukti terminai sudaro kilmininkų eilę, pvz.: *dārbo riñkos mōkymo tarnýba*, *pailgintos dārbo dienōs mokyklā*, *pedagōgikos mōkslinio tyrìmo institùtas*, *pedagōgikos mōkslinio tyrìmo metodai*.

Sudėtinių terminų modelis, kai tiesiogiai prie pagrindinio dėmens prijungiami ir prepoziciniai, ir postpoziciniai dėmenys, yra neproduktyvus. *Enciklopediniame edukologijos žodyne* nerastas nė vienas sudėtinis terminas ir su prepoziciškai, ir su postpoziciškai prijungtais dėmenimis.

Antros rūšies keliažodžių terminų modeliai dėl prijungiamojo ryšio, kylančio iš pagrindinio dėmens, savitumo vadinami šakoto ryšio modeliais. Ryšio šakų atsiranda dėl to, kad prie pagrindinio dėmens atskirai yra prijungiami paprastai du priklausomieji prepoziciniai dėmenys. Yra du modeliai, kurie priklauso nuo to, ar atskirai (šakomis) priklausomieji dėmenys yra prijungiami vienodu būdu (derinimu) ar ne. Vienodo prijungimo atveju ir dėmenų gramatinė raiška paprastai būna vienoda. Pagal prasmę šalia pagrindinio dėmens einantis derinamasis dėmuo su tuo pagrindiniu sudaro dvižodį sudėtinį terminą (rasti tik 4 tokie sudėtiniai edukologijos terminai). Simbolinis šio modelio pavidalas:

$$Adj(Paric_p) \quad Adj(Paric_p) \leftarrow Sbst_x.$$

Šio modelio terminų pavyzdžiai: *aukštāsīs* (*profēsīsīs mōkslas*), *bāzinīs* (*profēsīsīs lāvinimas*), *jaunesnýsīs* (*mokýklinīs amžius*), *kontrolinīs* (*rāšomāsīs dārbas*).

Nevienodo prijungimo būdo atveju sudėtiniuose terminuose vyrauja lietuvių kalbai būdinga dėmenų išdėstymo tvarka: labiausiai nuo pagrindinio dėmens yra nutolęs derinamasis dėmuo – jo ryšys išreikštas gramatinės formos pritaikymu; nederinamasis (valdomasis) priklausomasis dėmuo

yra šalia pagrindinio dėmens. Su pagrindiniu dėmeniu jis sudaro prasminį vienetą, atitinkantį dvižodį sudėtinį terminą (Akelaitis 2008, 10). *Enciklopediniame edukologijos žodyne* rasti 24 šio modelio sudėtiniai terminai.

Simbolių pavidalu:

$$\text{Adj}(\text{Partic}_p) \text{ Sbst}_g \leftarrow \text{Sbst}_x.$$

Šio modelio terminų pavyzdžiai: *aukštojo (mokslo studijos)*, *beįdrojo (lavinimo mokyklà)*, *gamybinio (mokymo mēistras)*, *profėsinio (mokymo įstaigos)* ir kt.

Kirčiuojant sudėtinius terminus, aktualus yra dėmens, kuriuo eina būdvardis su priesaga *-inis*, *-ė*, kirčiavimas. *Enciklopediniame edukologijos žodyne* rasti 134 terminai, sudaryti su šia priesaga. Būdvardžiai su priesaga *-inis*, *-ė* sudaro šalutinį sudėtinio termino dėmenį ir būna pirmosios arba antrosios kirčiuotės.

Pirmajai kirčiuotei priskiriami būdvardžiai, kurių pamatinio žodžio (lietuviško ar tarptautinio) daugiskaitos naudininkas turi kirtį kamiene, pvz.:

doróvems – doróvinis (auklėjimas)
gamýboms – gamýbinė (pedagógika)
kabinètams – kabinètinis (mókymas)
mokýkloms – mokýklinė (brandà)
pròtams – pròtinis (lāvinimas)
síenoms – síeninė (spaudà)

Pirmajai kirčiuotei, kaip reguliari išimtis, priskiriami ir būdvardžiai, padaryti iš tarptautinių žodžių, antepenultimoje kirčiuojamų daiktavardžių su baigmenimis ar priesagomis *-ija*, *-ika* (Stundžia 2009, 117). Kai baigmuo ar priesaga atmetami, vediniai išlaiko pamatinio žodžio kirčio vietą ir priegaidę, pvz.:

autobiogrāfija – autobiogrāfinis (metòdas)
demokrātija – demokrātinė (pedagógika)
didāktika – didāktinė (mėdžiaga)
edukācija – edukācinė (komìsija)
ekològija – ekològinis (lāvinimas)
filosòfija – filosòfinė (pedagógika)
fūncija – fūncinė (anālizė)
humanìstika – humanìstinis (ùgdymas)
institùcija – institùcinė (pedagógika)
konfēsija – confēsinė (pedagógika)

profėsija – profėsinis (konsultāvimas)

relīgija – relīginis (āuklējimas)

statistika – statistinė (anālīzē)

tēchnika – tēchninės (priemonės)

teistika – teistinis (āuklējimas)

teorija – teorinė (pedagōgika)

Iš viso net 95 sudėtinių edukologijos terminų pirmieji dėmenys yra pirmosios kirčiuotės būdvardžiai su priesaga *-inis, -ė*. Šie terminai išlaiko pamatinio žodžio kirčio vietą ir priegaidę, jų kirčiavimas didesnių problemų nekelia.

Antrajai kirčiuotei priskiriami 39 į sudėtinius terminus įeinantys būdvardžiai, kurių pamatinio žodžio daugiskaitos naudininkas kirčiuojamas:

a) gale, pvz.:

apžvalgoms – apžvalginis (dėstymas)

asmenims – asmeninis (pavyzdys)

darbams – darbinis (āuklējimas)

karams – karinis (āuklējimas)

šeimoms – šeiminis (āuklējimas)

tautoms – tautinis (āuklējimas)

vaizdams – vaizdinės (priemonės) (plg. dar *neakivaizdinis mōkymas*). Neretai iškraipomas būdvardžių *asmeninis, karinis, tautinis, vaizdinės* ir pan. kirčiavimas.

b) trečiajame nuo galo skiemenyje, pvz.:

antikoms – antikinė (pedagōgika)

nuotoliams – nuotolinis (mōkymas)

kompiuteriams – kompiuterinis (mōkymas)

modeliams – modelinis (mōkymas)

moduliams – modulinis (mōkymas)

Pridurtina, kad visi šie antrosios kirčiuotės būdvardžiai yra veikiami priešpaskutinio skiemens taisyklės, todėl aktualus jų kai kurių linksnių kirčiavimas, pvz.: *asmeniniū, asmeniniūs; kariniū, kariniūs; tautiniū, tautiniūs; nuotoliniū, nuotoliniūs*.

Išvados

Bakalauro darbe išnagrinėjus 1077 edukologijos terminus, išrinktus iš Leono Jovaišos *Enciklopedinio edukologijos žodyno* (2007), padarytos šios išvados:

1. Dauguma edukologijos terminų yra vienažodžiai terminai – 655, arba 60,8 proc. Sudėtinių terminų rasta 422, jie sudaro 39,2 proc. visų nagrinėtų terminų.
2. Daugiau nei pusė vienažodžių edukologijos terminų yra lietuviški – 378, arba 57,7 proc. Tarptautinių ir hibridinių terminų rasta 277, jie sudaro 42,3 proc.
3. Net 592 terminai (90,4 proc.) yra pirmosios ir antrosios kirčiuočių – atitinkamai 363 ir 229. Trečiosios kirčiuotės rasti tik 35, o ketvirtosios – tik 26 terminai.
4. Iš tarptautinių pirmosios kirčiuotės vienažodžių edukologijos terminų daugiausia yra su baigmeniu **-ija** (74), iš antrosios kirčiuotės – su baigmeniu **-izmas** (22).
5. Lietuviški vienažodžiai pirmosios kirčiuotės edukologijos terminai dažniausiai turi priesagą **-imas** (60), reiškiančią veiksmų pavadinimus.
6. Pirmosios kirčiuotės vienažodžių terminų kirčiavimas problemų nekelia, nes jie turi pastovų kirtį.
7. Tarp antrosios kirčiuotės lietuviškų edukologijos terminų daugiausia turinčių priesagas **-umas** (56), kuri reiškia ypatybių pavadinimus, ir **-imas** (47), reiškiančią įvairius veiksmus.
8. Kirčiuojant antrosios kirčiuotės vienažodžius edukologijos terminus (tiek lietuviškus, tiek tarptautinius) reikia paisyti priešpaskutinio skiemens taisyklės, pagal kurią kirtis bendrinėje kalboje tam tikruose linksniuose nušoka į galūnę.
9. Ir trečiosios, ir ketvirtosios kirčiuočių lietuviški edukologijos terminai sudaryti tik dviem būdais: priesaginiu ir galūniniu.
10. Kirčiuojant trečiosios kirčiuotės terminus būtina paisyti daugiskaitos naudininko taisyklės.
11. Kirčiuojant ketvirtosios kirčiuotės vienažodžius terminus reikia paisyti ir priešpaskutinio skiemens, ir daugiskaitos naudininko taisyklių – beveik visi linksniai kirtį turi gale.
12. Iš sudėtinių edukologijos terminų daugiausia rasta dvižodžių terminų – 355, arba 84,1 proc.
13. 195 sudėtiniai dvižodžiai terminai yra su prepoziciškai prijungtais dėmenimis, tik 6 – su postpoziciškai prijungtais dėmenimis.
14. Rasti 54 sudėtiniai terminai su tiesiogiai prijungtais dėmenimis.

15. Sudėtinių edukologijos terminų šalutinį dėmenį dažniausiai sudaro būdvardžiai su priesaga *-inis*, *-ė* (31,8 proc.).
16. Antrajai kirčiuotei priskiriami priesagos *-inis*, *-ė* būdvardžiai paklūsta priešpaskutinio skiemens taisyklei.
17. Edukologijos terminai žodyne sukirčiuoti nepriekaištingai (rastos tik dvi kirčiavimo klaidos).

Šaltinis ir literatūra

1. JOVAIŠA, Leonas. *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2007.
2. AKELAITIS, Gintautas. Sudėtinių administracinių terminų struktūriniai modeliai. Iš *Specialybės kalba: terminija ir studijos*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008, p. 5–12.
3. BERNADIŠIENĖ, Petronėlė. *Lietuvių bendrinės kalbos kirčiavimo pagrindai*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2003.
4. BŪGA, Kazimieras. *Rinktiniai raštai*. III tomas. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1961.
5. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
6. GAIVENIS, Kazimieras. *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2002.
7. GAIVENIS, Kazimieras; KEINYS, Stasys. *Kalbotyros terminų žodynas*. Kaunas: Šviesa, 1990.
8. KAZLAUSKIENĖ, Asta. Daiktavardžio kirčiuočių dažnumas [interaktyvus]. *Darbai ir dienos*, 2000 [žiūrėta 2012-04-19]. Prieiga per internetą: <<http://donelaitis.vdu.lt/publikacijos/Kazlauskiene.pdf>>.
9. KEINYS, Stasys. *Dabartinė lietuvių terminologija*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2005.
10. KEINYS, Stasys. *Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryba*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 1999.
11. KEINYS, Stasys. *Terminologijos abėcėlė*. Vilnius: Mokslo, 1980.
12. KVAŠYTĖ, Regina. *Mokomasis terminologijos žodynelis*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2005.
13. LABUTIS, Vitas. *Žodžių junginių problemos*. Vilnius: Vilniaus V. Kapsuko universitetas, 1976.
14. LAIGONAITĖ, Adelė. *Lietuvių kalbos akcentologija*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2002.
15. *Lietuvių kalbos gramatika*. I tomas. Vilnius: Mintis, 1965.
16. MALAKAUSKAS, Algirdas. *Mažasis lietuvių kalbos kirčiavimo žinynas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2009.

17. MIKULĖNIENĖ, Danguolė; PAKERYS, Antanas; STUNDŽIA, Bonifacas. *Bendrinės lietuvių kalbos kirčiavimo žinynas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2007.
18. PAKERYS, Antanas. *Tarptautinių žodžių kirčiavimas*. Kaunas: Šviesa, 1991.
19. PAKERYS, Ananas. *Akcentologija I*. Kaunas: Šviesa, 1994.
20. STUNDŽIA, Bonifacas. *Bendrinės lietuvių kalbos akcentologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009.
21. ŠALKAUSKIS, Stasys. *Raštai*. II tomas. Vilnius: Mintis, 1991.
22. TARGAMADZĖ, Vilija. Profesoriaus L. Jovaišos „Enciklopedinio edukologijos žodyno“ aptartis. Iš *Acta paedagogica Vilnensia*, 18, 2007, p. 196–198.
23. URBUTIS, Vincas. *Dabartinė lietuvių kalba: straipsnių rinkinys*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1961.
24. URBUTIS, Vincas. *Žodžių darybos teorija*. Vilnius: Mokslo, 1978.
25. VAITKEVIČIŪTĖ, Valerija. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas, 2007.
26. Пауль, Г. *Принципы истории языка*. Москва, 1960.

BAIGIAMOJO BAKALAURO DARBO SANTRAUKA

Studijų programa *Lietuvių filologija*

Vardas, pavardė Aušra Kavaliauskaitė

Darbo pavadinimas „Edukologijos terminų daryba ir kirčiavimas“

Darbo pavadinimas anglų kalba “The formation and accentuation of Education terms”

Darbo vadovas lekt. Algirdas Malakauskas

Darbo gynimo data 2012-06-06

Pagrindiniai žodžiai: *edukologijos terminai, vienažodžiai terminai, sudėtiniai terminai, terminų daryba, kirčiavimas, kirčiuotė.*

Pagrindiniai žodžiai anglų kalba (*keywords*): *terms of education, one-word terms, compound terms, term formation, accentuation, accentuation class.*

SANTRAUKA

Baigiamajame bakalauro darbe išanalizuoti 1077 edukologijos terminai, išrinkti iš L. Jovaišos *Enciklopedinio edukologijos žodyno* (2007). Jų sandara, kilmė, daryba ir kirčiavimas iki šiol plačiau nenagrinėti. Edukologijos terminai sandaros atžvilgiu suskirstyti į vienažodžius ir sudėtinius (dvižodžius, trižodžius ir keturžodžius) terminus, nustatytos jų kirčiuotės. Dauguma edukologijos terminų yra vienažodžiai terminai – 655 (60,8 proc.), sudėtinių terminų rasta 422 (39,2 proc.). Daugiau nei pusė vienažodžių edukologijos terminų yra lietuviški žodžiai – 378 (57,7 proc.). Net 592 vienažodžiai terminai (90,4 proc.) yra pirmosios ir antrosios kirčiuočių – atitinkamai 363 ir 229. Trečiosios kirčiuotės rasti 35, o ketvirtosios – 26 terminai. Lietuviški vienažodžiai pirmosios kirčiuotės edukologijos terminai dažniausiai turi priesagą **-imas** (60), reiškiančią veiksmų pavadinimus. Tarp antrosios kirčiuotės lietuviškų edukologijos terminų daugiausia turinčių priesagas **-umas** (56), kuri reiškia ypatybių pavadinimus, ir **-imas** (47), reiškiančią įvairius veiksmus. Iš tarptautinių pirmosios kirčiuotės vienažodžių edukologijos terminų daugiausia yra su baigmeniu **-ija** (74), antrosios kirčiuotės – su baigmeniu **-izmas** (22). Iš sudėtinių edukologijos terminų daugiausia yra dvižodžių terminų – 355 (84,1 proc.). Tarp jų vyrauja terminai su prepoziciškai prijungtais dėmenimis.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA (SUMMARY)

The bachelor thesis analyzes 1077 terms of education which were selected from *Encyclopaedic Dictionary of Education (Enciklopedinis edukologijos žodynas)* by L. Jovaiša (2007). Their structure, origin, formation and accentuation have not been analyzed in detail yet. In

regard to the structure, terms of education are divided into one-word and compound (consisting of two, three and four words) terms. Their accentuation classes have been determined. Most terms of education are one-word terms – 655 (60,8%), 422 (39,2%) compound terms have been found. More than a half of one-word terms of education are Lithuanian words – 378 (57,7%). 592 (90,4%) one-word terms, respectively 363 and 229 ones, are of the first and second accentuation classes. There have been found 35 terms of the third accentuation class and 26 ones – of the fourth accentuation class. Lithuanian one-word terms of education belonging to the first accentuation class often have the suffix **-imas** (60) which expresses the names of actions. Lithuanian terms of education belonging to the second accentuation class generally have the suffixes **-umas** (56) (expresses the names of characteristics) and **-imas** (47) (expresses various actions). International one-word terms of education belonging to the first accentuation class have the ending **-ija** (74), while the terms of the second accentuation class have the ending **-izmas** (22). A vast majority of compound terms of education are two-word terms – 355 (84,1%). Terms with prepositional components dominate among them.

1-osios kirčiutuotės vienažodžiai edukologijos terminai

Abstrahāvimas
Abstrākcija
Administrāvimas
Adolesceñcija
Adaptācija
Afiliācija
Afāzija
Agnòzija
Agrāfija
Agrèsija
Āiškinimas
Ālgebra
Algoritmāvimas
Aktŷvinimas
Aktualizāvimas
Aksiològija
Akreditācija
Akomodācija
Akcentuācija
Akcelerācija
Akadēmija
Alèksija
Amnèzija
Anālizè
Analògija
Animācija
Anticipācija
Antramečiāvimas
Antropomètrija
Andragògika
Apibeñdrinimas
Apercèpcija
Apmókymas
Aritmètika
Artikuliācija
Asimiliācija
Asmenýbė
Asociācija
Aspirācija
Astènija
Atgaminimas
Atsakomýbė
Atsisākymas
Atsipalaidāvimas
Atsiskaitomýbė
Atònija
Āuklėjimas
Āuklėtojas

Autobiogrāfija
Autodidāktika
Automatizācija
Bakalāuras
Baņdymas
Bendrāvimas
Bibliogrāfija
Biblioterāpija
Brandinimas
Brúožas
Būsena
Charāķteris
Charakteristika
Charakterolòģija
Dedùkcija
Delinkveņcija
Demokrātija
Demonstrāvimas
Deprēsija
Déstymas
Déstytojas
Diagnòstika
Didāktika
Dislèksija
Disimuliācija
Diskùsija
Dìsputas
Dispozìcija
Disertācija
Demeņcija
Doktorāntas
Domināntē
Doróvė
Draugóvė
Edukolòģija
Egrēsija
Egzaltācija
Egzāminas
Ekskùrsija
Ekspedìcija
Eksteriorizācija
Emòcija
Empātija
Ekstravèrsija
Evoliùcija
Fantāzija
Fòbija
Fòrma
Formalizācija
Formāvimas
Fùncija
Furkācija

Frustrācija
Galimybė
Gebėjimas
Generalizācija
Gerovė
Gerūmas
Gėda
Gėrybė
Gilinimas
Gimnāzija
Gyvėnsena
Globalizācija
Grupāvimas
Habilitācija
Hipnopėdija
Hodegėtika
Identifikāvimas
Idiėtija
Iliustrācija
Imbecilija
Indūkcija
Individualybė
Individualizāvimas
Informācija
Inovācija
Interovėrsija
Interiorizācija
Interfereñcija
Internalizāvimas
Interpretācija
Inteñcija
Introspėkcija
Intuicija
Išgyvėnimas
Išmókymas
Ištekliai
Ištikimybė
Išsisākymas
Išsiblāškymas
Išvyka
Izoliāvimas
Įgeidis
Įgijimas
Įgymis
Įgūdis
Įprāšminimas
Įprotis
Įsāmoninimas
Įsidėmėjimas
Įsitikinimas
Įsisāvinimas
Įskaita

Īspūdis
Ītaiga
Ītaigāvīmas
Ītīkinīmas
Ītvīrtīnīmas
Īvadas
Īvaīkinīmas
Īvaldīmas
Īvėrtīnīmas
Īvykis
Īžvalga
Ypatybė
Kartojīmas
Ketīnīmas
Kibernėtika
Klāusīmas
Klasifikācija
Koedukācija
Kokybė
Kòledžas
Kolėgija
Kolekcionāvīmas
Kolòkvīmas
Kompensācija
Kompetēncija
Komunikācija
Konferencija
Konkūrsai
Konkretizācija
Konfrontācija
Konstrāvīmas
Koordinācija
Korėkcija
Kraštótyra
Kritėrijus
Kritika
Kūrība
Kvalifikācija
Kveruliāntas
Laisvālaikis
Lavėjīmas
Lāvinīmas
Lenktyniāvīmas
Lýginīmas
Lògika
Logopėdija
Lūkestis
Magistrāntas
Māstīmas
Masturbācija
Mėilė
Metòdika

Metodològija
Mégdžiojimas
Mnemotèchnika
Mòdelis
Modeliāvimas
Mokėjimas
Mókslas
Mókymas
Mókytojas
Mokslūmas
Monotònija
Motyvācija
Naujové
Neapýkanta
Nepriežiūra
Nóras
Nòrma
Núomonė
Núostata
Núotaika
Núovargis
Nusistātymas
Objektyvācija
Oligofrènija
Oligofrenopedagògika
Òrganas
Organizācija
Organizāvimas
Orientācija
Pageidāvimai
Paleñgvinimas
Pamókymas
Pamégdžiojimas
Pasaulėžiūra
Pasámonė
Pāsakojimas
Pastiprinimas
Paveldėjimas
Pedagògika
Pedeutològija
Pedològija
Pérauklėjimas
Pérémimas
Pérímamumas
Pérkėlimas
Pėrmokymas
Pėrpratimas
Pėrspėjimas
Pėrteikimas
Pėrtrauka
Póelgis
Póilsis

Pójtis
Pókalbis
Pólinkis
Pómēgis
Póreikis
Pótraukis
Póveikis
Póžiūris
Pozīcija
Prāktika
Prātinimas
Pratýbos
Preveñcija
Priēdermē
Priemonē
Prieštarāvimas
Priētaras
Priēvarta
Priēvolē
Prīncipas
Prisitāikymas
Pritāikymas
Profēsija
Profesiogrāfija
Psīchika
Psichomētrijs
Psichomotōrika
Psichodiagnōstika
Psichagōgika
Raidýnas
Reākcija
Reabilitācija
Reflēksija
Reikalāvimas
Relīgija
Retōrika
Repetītorius
Resocializācija
Rīzika
Sāmonē
Sāveika
Sāvoka
Sāžinė
Sānkcija
Sāntykiai
Sāugojimas
Saviāukla
Savīlava
Savīmoka
Savīmonē
Savīprata
Savīraiška

Saviregulācija
Savistaba
Savišvieta
Savitaiga
Savītvarda
Savivaizdis
Savižina
Savýbē
Scholāstika
Silpnýbē
Simpātija
Simulācija
Siņtezē
Situācija
Skātinimas
Skaitymas
Skundējas
Socializācija
Sociomētrijs
Specialýbē
Standartizācija
Stātas
Stebējimas
Stipeņdija
Sudārymas
Sugebējimas
Sugēstija
Sunkýbē
Surdopedagōģika
Susilaikymas
Sustiprinimas
Sutapātinimas
Tāikymas
Tāļentas
Tendeņcija
Tikējimas
Tikinimas
Tikýba
Tikrinimas
Tinginiāvimas
Tipolōģija
Teōrija
Terāpija
Terminas
Tōbulinimas
Tolerāncija
Tradīcija
Trūkdymas
Tvarkāraštis
Ūgdymas
Ugdýtinis
Ugdýtojas

2-osios kirčiutės vienažodžiai edukologijos terminai

Abiturieñtas
Absolveñtas
Adaptyvùmas
Afèktas
Afektyvùmas
Agramatizmas
Aktỹvas
Aktyvùmas
Alfabètas
Algorĩtmas
Altruizmas
Analfabetizmas
Anamnèzè
Apibrèžimas
Apsirikimas
Apsisprendimas
Aptarimas
Ateizmas
Atkaklùmas
Atlikimas
Atpažinimas
Atpatimas
Atrinkimas
Atsilikimas
Atsitvèrimas
Atsižvelgimas
Atstõvas
Atvirùmas
Augimas
Autizmas
Autodidãktas
Autoritètas
Bejègiškùmas
Bibliotekà
Brendimas
Bũdas
Bũrèlis
Chòras
Chuliganizmas
Darbingùmas
Darbštùmas
Debilùmas
Dèsningùmas
Diagnòzè
Dialògas
Diegimas
Diplòmas

Distrēsas
Doktorantūrā
Draugystē
Drobumas
Dvasiā
Dvasīgūmas
Efēktas
Egocentrizmas
Egoizmas
Egotizmas
Eksperimentas
Etāpas
Enurēzē
Eustrēsas
Formalizmas
Funkcionalizmas
Gabūmas
Gēris
Grūpē
Hiperaktyvūmas
Hipotēzē
Ideālas
Impulsyvūmas
Indivīdas
Individualizmas
Infantilizmas
Intelēktas
Interēsas
Internacionalizmas
Instruktāžas
Išmokīmas
Īdiegīmas
Īsijautīmas
Īsiminīmas
Īspējīmas
Īveikīmas
Ypatūmas
Ypatingūmas
Jaunystē
Jautrūmas
Kairiarankystē
Katamnēzē
Katechēzē
Klāse
Klydīmas
Klūbas
Kolektīvas
Koležas
Kontaktiškūmas
Konfliktas
Konformatizmas
Kontrōlē

Kreditas
Kritiškumas
Kryptingumas
Krūvis
Kuklumas
Kultūra
Kurčnebylystė
Kūrybingumas
Kvazimotyvas
Labilumas
Lankstumas
Lateralitetas
Liberalizmas
Licėjus
Lūbis
Lunatizmas
Magistras
Magistrantūra
Maketas
Medrėse
Mektėbe
Mentalitetas
Metodas
Mokyklà
Mokytumas
Moksleivis
Morālė
Motyvas
Nakvišumas
Negatyvizmas
Netikrumas
Neraštingumas
Nervingumas
Neuròzė
Nuodugnumas
Nusikalstamumas
Nusiteikimas
Nusikaltimas
Objektas
Objektyvumas
Onanizmas
Ontogenėzė
Orumas
Paauglystė
Pagyrimas
Paklusnumas
Paradigmà
Partnerystė
Pasyvumas
Pastabumas
Pateikimas
Patikimumas

Pašaukìmas
Paveikìmas
Pažangùmas
Pažinìmas
Pedagògas
Pedagològas
Pedocentrizmas
Peikìmas
Perspektyvā
Pilnametýstē
Pýktis
Plētōtē
Prādas
Pranešìmas
Prestižas
Priimamùmas
Prieinamùmas
Priējìmas
Priminìmas
Pripažinìmas
Prisiminìmas
Problemā
Procēsas
Profesionālas
Prognòzē
Pubertētas
Raštingùmas
Rigidiškùmas
Režìmas
Savamōkslis
Saviveiklùmas
Savarankiškùmas
Savaveiksmiškùmas
Sāmoningùmas
Senātvē
Semēstras
Semināras
Siejìmas
Siekìmas
Sindròmas
Sistemā
Smalsùmas
Socialùmas
Sprendìmas
Stažuōtē
Strēsas
Stropùmas
Subjēktas
Suklydìmas
Sukūrìmas
Sumanùmas
Supratìmas

Susitikimas
Susirinkimas
Suteikimas
Suvokimas
Šaunumas
Šveitė
Švietimas
Teikimas
Teizmas
Temà
Temperameñtas
Tèstas
Tèzè
Tèzès
Tikslingumas
Tikslumas
Tiñgis
Tinkamumas
Tyrimas
Treniruotė
Trimèstras
Universitètas
Užmiršimas
Vadovėlis
Vaikystė

3-iosios kirčiuotės vienažodžiai edukologijos terminai

Apklausa (3^b)
Apkrova (3^b)
Aplinka (3^b)
Apraiška (3^b)
Atmintis (3^b)
Atranka (3^b)
Ātsargos (3^b)
Dāktaras (3^b)
Darbai (3)
Dėmesys (3^b)
Domesys (3^b)
Duomuō (3^a)
Elgesys (3^b)
Įgijinys (3^{4a})
Mokinys (3^a)
Pamoka (3^b)
Pareiga (3^b)
Parengtis (3^b)
Pasieka (3^b)
Paskaita (3^b)
Patirtis (3^b)
Pažymys (3^b)
Pažiūra (3^b)
Prigimtis (3^b)

Reikmuõ (3^b)
Reikšmẽ (3^b)
Reiškinỹs (3^a)
Renginỹs (3^b)
Sprendinỹs (3^a)
Stimulas (3^b)
Suvokinỹs (3^{4b})
Uždavinỹs (3^{4b})
Užduotis (3^b)
Vaidmuõ (3^b)
Vaizdinỹs (3^b)

4-osios kirčiuotės vienažodžiai edukologijos terminai

Bausmẽ
Brandà
Būrỹs
Drausmẽ
Džiaũgsmas
Globà
Imtis
Jausmaĩ
Kaità
Kalbà
Klaidà
Mėlas
Mintis
Prasmẽ
Raidà
Reikmẽ
Ryšỹs
Ruošà
Sėkmẽ
Skaũsmas
Šeimà
Tāpsmas
Tąsà
Tiesà
Traukà
Vaĩkas

Sudėtiniai (dvižodžiai) edukologijos terminai

Abipùsis (2) mókymas (1)
Abiturieñtų (2) imatrikuliācija (1)
Abitũros (2) egzāminas (1)
Absoliutĩ (4) klausà (4)
Afektyvùs (4) mókymasis (1)
Agresyvùs (4) elgesỹs (3^b)
Agronòmijos (1) mókymas (1)

Āiškinamasis mākymas (1)
 Āiškinamasis skaĩtymas (1)
 Akivaizdũmo (2) reākcija (1)
 Aktyvũmo (2) princĩpas (1)
 Aktyvũsis metĩdas (2)
 Alternatīvũsis mākymas (1)
 Āmato (3^b) mākymas (1)
 Āmĩiaus (1) skĩrtĩbĩs (1)
 Āmĩiaus (1) ŧaĩpsnis (2)
 Anālizĩs (1) ģĩũdĩjai (1)
 Ankstĩsĩs (4) ũgdymas (1)
 Anomalũs (4) vaĩkas (4)
 Antĩkinĩ (2) pedagĩgika (1)
 Antropolĩginĩ (1) pedagĩgika (1)
 Apĩzvalĩinis (2) dĩstymas (1)
 Asmenĩbĩs (1) klausĩmĩnas (1)
 Asmenĩbĩs (1) pedagĩgika (1)
 Asmenĩbĩs (1) sutrikĩmai (2)
 Asmenĩbĩs (1) struktũra (2)
 Asmenĩbĩs (1) vĩstymasis (1)
 Asmenĩinis (2) pavyzdĩs (3^b)
 Atĩnũ (1) ũgdymas (1)
 Atĩstogu (1) kũrsai (1)
 Atsitiktĩnĩ (2) grũpĩ (2)
 Atvirĩji mokyklā (2)
 Atvirĩji pamokā (3^b)
 Atvirāsis ũgdymas (1)
 Atvirāsis universitĩtas (2)
 Āuklĩjimo (1) fĩrma (1)
 Āuklĩjimo (1) metĩdas (2)
 Āuklĩjimo (1) mĩkslas (1)
 Āuklĩjimo (1) princĩpai (1)
 Āuklĩjimo (1) priemonĩs (1)
 Āuklĩjimo (1) teĩrija (1)
 Āuklĩjimo (1) tiksliā (4)
 Āuklĩjimo (1) turĩĩs (3^b)
 Āuklĩjamasis mākymas (1)
 Aukstāsis iĩsilāvinĩmas (1)
 Aukstāsis mĩkslas (1)
 Aukstĩji mokyklā (2)
 Aukstĩsniosios stũdijos (1)
 Autobiogrāfinis (1) metĩdas (2)
 Autogĩnĩnĩ (1) trenĩrĩtĩ (2)
 Autoritārinis (1) āuklĩjĩmas (1)
 Baudĩiamĩji metĩdai (2)
 Bāzĩnis (1) kũrsas (1)
 Bendrāsis lāvinĩmas (1)
 Bendrĩji pedagĩgika (1)
 Besimĩkanti visũomenĩ (1)
 Beĩĩdĩ (2) komunikācija (1)
 Bibliogrāfĩjos (1) anālizĩ (1)
 Bibliotĩkinĩ (1) pedagĩgika (1)

Brailio (1) rāštas (2)
 Brandōs (4) egzāminas (1)
 Charāķterio (1) diagnōstika (1)
 Charāķterio (1) nukrypīmas (2)
 Chōrinis (1) daināvīmas (1)
 Chōrinis (1) skaītīmas (1)
 Dāltono (1) plānas (4)
 Dārbo (3) atmosfērā (2)
 Dārbo (3) mokyklā (2)
 Dārbo (3) našūmas (2)
 Dārbo (3) saugā (4)
 Dārbo (3) sālygos (1)
 Dārbo (3) teīmpas (2)
 Darbīnis (2) āuklējīmas (1)
 Darbīnis (2) mókymas (1)
 Darnī (4) asmenybē (1)
 Demokrātinē (1) pedagōgika (1)
 Dēmesio (3^b) lāvinīmas (1)
 Didāktinē (1) mēdžiaga (1)
 Didāktinis (1) prīncipas (1)
 Diferencijūotasis mókymas (1)
 Dināminis (1) stereotīpas (2)
 Diskūrsinis (1) māstīmas (1)
 Distāncijos (1) netekīmas (2)
 Divergeīntinis (1) klāusīmas (1)
 Divergeīntinis (1) māstīmas (1)
 Dokumeīntū (2) tyrīmas (2)
 Doróvēs (1) prīncipas (1)
 Doróvēs (1) sāvokos (1)
 Doróvinē (1) nōrma (1)
 Doróvinē (1) pozīcija (1)
 Doróvinē (1) sāmonē (1)
 Doróvinē (1) vertībē (1)
 Doróvinēs (1) kategōrijos (1)
 Doróvinis (1) āuklējīmas (1)
 Doróvinis (1) elgesys (3^b)
 Doróvinis (1) jāūsma (4)
 Edukācinē (1) komīsija (1)
 Edukolōgijos (1) objēktas (2)
 Egzistencialīstinē (1) pedagōgika (1)
 Ekolōginis (1) lāvinīmas (1)
 Eksperīmeīntinē (1) pedagōgika (1)
 Eīlgesio (3^b) kultūrā (2)
 Emōcinē (1) atmintīs (3^b)
 Engīamūjū pedagōgika (1)
 Estētīnis (1) āuklējīmas (1)
 Etāpīnis (1) mókymas (1)
 Ētīnis (1) pókālbis (1)
 Fakultatyvūsī mókymas (1)
 Filānrōpinē (1) pedagōgika (1)
 Filosōfinē (1) pedagōgika (1)
 Formalūsī švietīmas (2)

Froidistinė (1) pedagogika (1)
 Frontalusis mokymas (1)
 Funkcinė (1) analizė (1)
 Gamybinė (1) pedagogika (1)
 Gyvenimo (1) būdas (2)
 Grįžtamoji informacija (1)
 Grįžtamasis ryšys (4)
 Grupės (2) atmosfera (2)
 Grupės (2) diagnostika (1)
 Grupių (2) homogeniškumas (2)
 Habilituotas (1) daktaras (3^b)
 Harmoninga (1) asmenybė (1)
 Heterogeninis (1) grupavimas (1)
 Heuristinis (1) mokymas (1)
 Hipotėzės (2) kūrimas (2)
 Hipotėzės (2) tikrinimas (1)
 Homogeninė (1) klasė (2)
 Humanizmo (2) pedagogika (1)
 Humanistinis (1) ugdymas (1)
 Idėjinis (1) auklėjimas (1)
 Iki profesinis (1) mokymas (1)
 Iki mokymklinis (1) ugdymas (1)
 Individualusis mokymas (1)
 Intelėkto (2) diagnostika (1)
 Intelėkto (2) koeficientas (2)
 Internatinė (1) mokykla (2)
 Institucinė (1) pedagogika (1)
 Įgūdžio (1) interferencija (1)
 Įgūdžio (1) perkėlimas (1)
 Įvykio (1) tyrimas (2)
 Jaunimo (2) mokykla (2)
 Jėnos (2) planas (4)
 Jungtinė (2) diagnostika (1)
 Kabinėtinis (1) mokymas (1)
 Kalbės (4) sutrikimai (2)
 Karinis (2) auklėjimas (1)
 Klasės (2) auklėtojas (1)
 Klasės (2) vadovas (2)
 Kognityvus (4) disonansas (1)
 Kognityvus (4) išmokimas (2)
 Kognityvi (4) veikla (4)
 Kolektỹvo (2) ugdymas (1)
 Kompiuterinis (2) mokymas (1)
 Konfėsinė (1) pedagogika (1)
 Konvergeĩtinis (1) mĩstymas (1)
 Kreditų (2) sistema (2)
 Kritinis (1) mĩstymas (1)
 Kultũros (2) pedagogika (1)
 Kũrybos (1) pamoka (3^b)
 Kũrybingũmo (2) tyrimas (2)
 Kvalifikacinis (1) laipsnis (1)
 Laisvĩsis auklėjimas (1)

Lāvinamasis mókymas (1)
 Lēliū (4) teātras (2)
 Liáudies (1) pedagògika (1)
 Liáudies (1) universitētai (2)
 Liberalūsis ūgdymas (1)
 Lyčiū (4) skirtumai (1)
 Lýginamoji pedagògika (1)
 Māstymo (1) lāvinimas (1)
 Mēno (2) aspirantūrā (2)
 Mēninis (1) lāvinimas (1)
 Mēninis (1) skaitymas (1)
 Menkavertiškūmo (2) jāšmas (4)
 Modelinis (2) mókymas (1)
 Modernizmo (2) pedagògika (1)
 Modulinis (2) mókymas (1)
 Mókso (1) vārdas (4)
 Mokyklā-internātas (2, 2)
 Mokýklinē (1) brandā (4)
 Mokýklos (2) gyvēnimas (1)
 Mokýklų (2) istòrija (1)
 Mokýklos (2) kolektývas (2)
 Mokýklos (2) kultūrā (2)
 Mokýklų (2) refòrma (1)
 Mókymo (1) dēsningūmai (2)
 Mókymo (1) fòrma (1)
 Mókymo (1) fūkcijos (1)
 Mókymo (1) konceñtras (2)
 Mókymo (1) metòdai (2)
 Mókymo (1) plānas (4)
 Mókymo (1) prieinamūmas (2)
 Mókymo (1) priēmonēs (1)
 Mókymo (1) principas (1)
 Mókymo (1) procēsas (2)
 Mókymo (1) programā (2)
 Mókymo (1) sistemā (2)
 Mókymo (1) turinýs (3^b)
 Mókymo (1) mokslīškūmas (2)
 Mókymasis (1) atmintināi ()
 Mókymasis (1) bendradarbiāujant
 Mókymosi (1) aktyvūmas (1)
 Mókymosi (1) fāzēs (2)
 Mókymosi (1) metòdai (2)
 Mókymosi (1) motyvācija (1)
 Mókymojo (1) asmenýbē (1)
 Mókymoju (1) institūtas (2)
 Mókymoju (1) rengīmas (2)
 Motývų (2) klasifikācija (1)
 Motyvācijos (1) diagnòstika (1)
 Motyvācijas (1) teòrijos (1)
 Namų (4) áuklėtojas (1)
 Namų (4) darbai (3)
 Naūjosios mokýklos (2)

Neakivaizdinis (2) mokyimas (1)
 Neformalusis švietimas (2)
 Nemokėklinis (1) darbas (3)
 Neopozityvistinė (1) pedagogika (1)
 Neotomistinė (1) pedagogika (1)
 Nepėtraukiamas (1) ugdymas (1)
 Nėrvų (1) sistema (2)
 Nėrviniai (1) procesai (2)
 Nesąlyginis (2) refleksas (2)
 Nesėkmės (3^b) išgyvėnimas (1)
 Neuniversitėtinės (1) studijos (1)
 Nėostatos (1) kitimas (2)
 Nuotolinis (2) mokyimas (1)
 Nusikalstantys vaikai (4)
 Organizmo (2) grėdinimas (1)
 Pamokės (3^b) analizė (1)
 Pamokės (3^b) elementas (2)
 Pamokės (3^b) planas (4)
 Pamokė (3^b) rengimas (2)
 Pamokės (3^b) struktūra (2)
 Pamokė (3^b) tipologija (1)
 Pasirengimas (2) mokymui (1)
 Pasirengimas (2) pamokai (3^b)
 Pasitikėjimas (1) savimi
 Pažinimo (2) disonansas (1)
 Pažįstamasis išmokimas (2)
 Pažįstamoji veikla (4)
 Pedagogų (2) tarėba (1)
 Pedagogikos (1) istorija (1)
 Pedagogikos (1) tipai (2)
 Pedagogikos (1) sąvokos (1)
 Pedagoginis (1) darbas (3)
 Pedagoginė (1) etika (1)
 Pedagoginis (1) eksperimentas (2)
 Pedagoginis (1) institutas (2)
 Pedagoginis (1) mąstymas (1)
 Pedagoginis (1) meistriškumas (2)
 Pedagoginis (1) muziejus (2)
 Pedagoginis (1) pašaukimas (2)
 Pedagoginis (1) procesas (2)
 Pedagoginė (1) mėlė (1)
 Pedagoginė (1) morālė (2)
 Pedagoginiai (1) skaitymai (1)
 Pedagoginė (1) sociologija (1)
 Pedagoginiai (1) sugebėjimai (1)
 Pedagoginis (1) taktas (2)
 Permanėntinis (1) ugdymas (1)
 Pėrstų (2) čiulpimas (2)
 Politėchninis (1) mokyimas (1)
 Pradinė (2) mokykla (2)
 Pragmėtinė (1) pedagogika (1)
 Prėktinis (1) darbas (3)

Prāktikos (1) darbai (3)
 Problēminis (1) mākymas (1)
 Profēsijos (1) rinkimasis (1)
 Profēsīnis (1) informāvimas (1)
 Profēsīnis (1) informuotūmas (2)
 Profēsīnis (1) konsultāvimas (1)
 Profēsīnis (1) mākymas (1)
 Profēsīnis (1) orientāvimas (1)
 Profēsīnē (1) orientācija (1)
 Profēsīnē (1) pedagōgika (1)
 Profēsīnis (1) rengīmas (2)
 Profēsīnis (1) veiklinīmas (1)
 Profilīnis (2) mākymas (1)
 Programūotas (1) mākymas (1)
 Progresyviōji pedagōgika (1)
 Projēktu (2) metōdai (2)
 Prōtīnis (1) lāvinīmas (1)
 Psīchīnis (1) prīsīsōtinīmas (1)
 Psīchīniai (1) sutrikīmai (2)
 Psīchopedagōgīnē (1) konsultācija (1)
 Racionalistīnē (1) pedagōgika (1)
 Raiškūsis skaītymas (1)
 Randamāsī mākymasis (1)
 Rāšymo (1) mākymas (1)
 Rāšto (2) mākymas (1)
 Reflektyvūsī māstymas (1)
 Reflektyvūsī mākymas (1)
 Reflektyvūsī mākymasis (1)
 Relīgīnis (1) āuklējīmas (1)
 Relīgīnē (1) pedagōgika (1)
 Renesānsō (1) pedagōgika (1)
 Savītaigos (1) trenīruōtē (2)
 Savēs pažīnīmas (2)
 Sāveikos (1) pedagōgika (1)
 Sensualistīnē (1) pedagōgika (1)
 Seksuālīnē (1) pedagōgika (1)
 Sīenīnē (1) spaudā (4)
 Signālīnē (1) sistēmā (2)
 Situācijū (1) metōdas (2)
 Sociālīnis (1) nesaugūmas (2)
 Sociālīnis (1) palaīkymas (1)
 Sociālīnē (1) pedagōgika (1)
 Sociālīnis (1) pedagōgas (2)
 Sociālīnis (1) vaidmuō (3^b)
 Speciālīōji mokyklā (2)
 Speciālīōji pedagōgika (1)
 Sprendīmo (2) priēmīmas (2)
 Statīstīnē (1) anālīzē (1)
 Stūdijū (1) kredītas (2)
 Susīlējantis mākymas (1)
 Šeimīnis (2) āuklējīmas (1)
 Šlapīmo (2) nelaīkymas (1)

Švietėjų (1) pedagogika (1)
 Švietimo (2) administracija (1)
 Švietimo (2) kokybė (1)
 Švietimo (2) politika (1)
 Švietimo (2) vadība (1)
 Taikomoji pedagogika (1)
 Tautinis (2) auklėjimas (1)
 Techninės (1) priemonės (1)
 Teistinis (1) auklėjimas (1)
 Tėminis (1) vakaras (3^b)
 Teorinė (1) pedagogika (1)
 Tėvų (4) autoritetas (2)
 Tėvų (4) komitetas (2)
 Tęstinis (2) švietimas (2)
 Tiesioginis (1) mokymas (1)
 Tikybos (1) mokymas (1)
 Tikslas (4) kėlimas (2)
 Tikslas (4) siekimas (2)
 Tolėsnis (4) mokymas (1)
 Ugdymo (1) bendrumas (2)
 Ugdymo (1) dalyviai (2)
 Ugdymo (1) klaidos (4)
 Ugdymo (1) planas (4)
 Ugdymo (1) programa (2)
 Ugdymo (1) tikslas (4)
 Ugdymo (1) turinys (3^b)
 Ugdymo (1) universalumas (2)
 Ugdymo (1) veikėjai (1)
 Ugdymasis mokymas (1)
 Universitetinės (1) studijos (1)
 Užkląsinis (1) auklėjimas (1)
 Užkląsinis (1) darbas (3)
 Uzmokymasis (1) darbas (3)
 Vaidybinis (1) žaidimas (2)
 Vaikų (4) darželis (2)
 Vaizdinės (2) priemonės (1)

Sudėtiniai (trižodžiai) edukologijos terminai

Amžiaus (1) tarpsnių (2) periodizacija (1)
 Artimiausioji vystymosi (1) zona (2)
 Atvirų (4) durų (2) diena (4)
 Audiovizualiųjų (1) priemonių (1) centras (2)
 Auklėjamojo vadovavimo (1) stilius (2)
 Aukštojo mokslo (1) studijos (1)
 Aukštasis profesinis (1) mokslas (1)
 Automatinis (1) duomenų (3^a) apdorojimas (1)
 Baudymų (1) ir klaidų (4) metodas (2)
 Bazines (1) profesinis (1) lavinimas (1)
 Beįrodymo lavinimo (1) mokykla (2)

Bendrāvimos (1) problēmas (2) ir kļaidos (4)
 Brigādinis-laboratorinis (1, 1) metods (2)
 Centrinē (2) nervu (1) sistēmā (2)
 Dvilīpē (2) mācīšanas (1) sistēmā (2)
 Edukoloģijas (1) mācīšanas (1) sistēmā (2)
 Emocionālā (1) mācīšanās (1) motivācija (1)
 Gamtās (4) daļiņu (2) mācīšanās (1)
 Gamības (1) mācīšanas (1) mācītājs (3)
 Grupās (2) aspirācijas (1) līdētājs (2)
 Informācinājs (1) mācīšanas (1) metodes (2)
 Istārijos (1) ir prāktikos (1) rīšs (4)
 Išplēstinē (2) mācīšanas (1) programā (2)
 Jaunesnājsis mācīšanas (1) āmžis (1)
 Knāgās (2) ir renginā (3^b) aptarīšanas (2)
 Kognitīvā (4) mācīšanās (1) motivācija (1)
 Kontrolinis (1) rāšomās dārbas (3)
 Kūrsinē (1) mācīšanas (1) sistēmā (2)
 Kūrbos (1) mācīšanās (1) metodes (2)
 Mānheimo (1) mācīšanas (1) sistēmā (2)
 Mažās (4) grupās (2) mācīšanās (1)
 Mentālinājs (1) mācīšanās (1) metodes (2)
 Mneninājs (1) mācīšanās (1) metodes (2)
 Mācīšanas (1) procesos (2) etāpā (2)
 Mācīšanas (1) tipā (2) ir krīptys (4)
 Mācītājos (1) kvalifikācijas (1) tōbulināms (1)
 Mācīšanās (1) vīšā (4) gīvēmā (1)
 Mācīšanas (1) dārbos (3) organizāvēms (1)
 Naujājās āmžis (1) pedāgōgikā (1)
 Nūostatos (1) pedāgōginē (1) rēikšmē (3)
 Papildomājos ūgdymo (1) īstāigos (1)
 Pāžintinē (2) mācīšanās (1) motivācija (1)
 Pedāgōgikos (1) disciplīnās (2) klasifikācija (1)
 Pedāgōgikos (1) mācīšanas (1) sistēmā (2)
 Pedāgōgikos (1) mācīšanas (1) raidā (4)
 Pedāgōgikos (1) objēktas (2) ir daļēkas (2)
 Percēpcinājs (1) mācīšanās (1) metodes (2)
 Politēchninē (1) dārbos (3) mācīšanas (2)
 Profēsīnā (1) mācīšanas (1) īstāigos (1)
 Rēikminē (2) mācīšanās (1) motivācija (1)
 Skaītymo (1) mācīšanas (1) metodes (2)
 Skaītymo (1) ir rāšymo (1) sunkūmai (2)
 Struktūrinē-fūnkcinē (1, 1) anālīzē (1)
 Teīgīamās (3^b) pōžiūris (1) ī mācīšanās (1)
 Tīkslo (4) kēlīmo (2) mōdeliā (1)
 Ūgdymo (1) rūožā (1) ir ūždavinā (3^{4b})
 Ūgdymo (1) tūrinio (3^b) konceņtras (2)
 Vāikās (4) globās (4) namā (4)

Sudētiniai (keturžodžiai) edukologijas terminai

Bēlio (2) ir Lankāsterio (1) mōkymo (1) sistēmā (2)
Beñdrojo lāvinimo (1) vidurīnē (2) mokyklā (2)
Dārbo (3) riņķos (2) mōkymo (1) tarnýba (1)
Gařso (4) ir vaĩzdo (4) priemoniũ (1) ceņtras (2)
Mōkymo (1) metōdũ (2) psiholōģinē (1) struktũrā (2)
Pailģintos (1) dārbo (3) dienōs (4) mokyklā (2)
Pedagōģikos (1) mōkslinio (1) tyrīmo (2) institũtas (2)
Pedagōģikos (1) mōkslinio (1) tyrīmo (2) metōdai (2)
Prāktiniai-operāģiniai (1, 1) mōkymosi (1) metōdai (2)